

การเมืองเรื่องการต่อสู้ (Contentious politics): พัฒนาการแนวคิดและกรอบการวิเคราะห์ในการศึกษาการต่อสู้ ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

มานิตา หนูสวัสดิ์¹

บทคัดย่อ

แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้หรือการเมืองเรื่องการปะทะเป็นหนึ่งในแนวทางการศึกษาการต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ให้ความสำคัญต่อการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการพัฒนากรอบการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายของรูปแบบการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชน แม้ว่าแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้จะมีพัฒนาการที่ยาวนานจากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในสังคมยุโรปและสหรัฐอเมริกา แต่ในวงวิชาการรัฐศาสตร์ไทยยังมียานศึกษาเกี่ยวกับการเมืองเรื่องการต่อสู้ไม่มากนัก บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อแนะนำให้ผู้อ่านได้เข้าใจที่มาและพัฒนาการของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ การเปลี่ยนแปลงของแนวคิดและกรอบการวิเคราะห์ของการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ รวมถึงนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นขอบเขตแนวทางการศึกษาและทิศทางของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ในปัจจุบันเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนต่อไป

คำสำคัญ: การเมืองเรื่องการต่อสู้ พลวัตของความขัดแย้ง การต่อสู้ทางการเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง

¹ อาจารย์ประจำ สำนักวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ <Email: Manita.n@cmu.ac.th>

Contentious Politics: The Development of The Concept and Analytical Framework for Studying Political Contention and Social Movements

Manita Noosawat²

ABSTRACT

The conception of contentious politics is an approach for studying political struggles and social movements. Contentious politics emphasizes the relationship between politics and movements, and the development of mechanisms and processes of political contention. These mechanisms and processes explain changes and variations of peoples' political struggles. Even though the conception of contentious politics has extensively developed to studying social movements by social science scholars in European and American societies. In Thai academic, it has a lack of studies for this conception. Therefore, this article aims to introduce readers to understand the origin and development of contentious politics, the dynamics of ideas and analytical frameworks for analyzing contentious politics, and to present the scopes and directions of contentious politics for readers who are interested in research of political struggles and social movements in the future.

Keywords: Contentious Politics, Dynamics of Contention, Political Contention, Social Movements, Political Movements

² Lecturer in the School of Politics and Government, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University <Email: Manita.n@cmu.ac.th>

บทนำ

การศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนอยู่ภายใต้แนวทางการศึกษาการกระทำรวมหมู่ (Collective action) และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movements) ที่ให้ความสำคัญต่อพัฒนาการ การระดมการเคลื่อนไหว และการถดถอยของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับการเมืองอาจถูกลดทอนความสำคัญลง บริบทหรือสภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น ระบบหรือโครงสร้างระบอบการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือสถาบันทางการเมือง ไม่เพียงแต่เป็นโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ส่งผลต่อการระดมการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองเท่านั้น แต่บริบททางการเมืองต่างสัมพันธ์โดยตรงต่อตัวแสดงต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่าที่ผ่านมาผู้สนใจศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองส่วนมากสนใจศึกษาเฉพาะด้านตัวขบวนการเคลื่อนไหวเป็นหลัก แต่จะเลยพิจารณาการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวเหล่านั้น ความสนใจในการศึกษาการเมืองกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกลับถูกให้ความสำคัญอีกครั้งผ่านแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้หรือการเมืองเรื่องการปะทะ (Contentious politics) ที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง การต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนด้วยกลไกและความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและตัวแสดงทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งจากกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม รัฐ สถาบันการเมือง รวมทั้งตัวแสดงภายในเครือข่ายขบวนการเคลื่อนไหวด้วยตนเอง

ทั้งนี้ แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ไม่ใช่แนวคิดหรือทฤษฎีใหม่ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง แต่เป็นแนวคิดที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 ภายใต้บริบทการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองในสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรป แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ถูกใช้อย่างแพร่หลายในกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาที่สนใจศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง ความขัดแย้ง สงครามกลางเมือง และการปฏิวัติ อย่างไรก็ตาม ในแวดวงวิชาการรัฐศาสตร์ของไทยอาจมีงานจำนวนไม่มากนักที่นำแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้มาใช้ศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองระหว่างประชาชนกับรัฐ ดังนั้น บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจและสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและพัฒนาการ กรอบการวิเคราะห์ และขอบเขตของการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ต่อการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและ

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ขอบเขตของบทความนี้จะเน้นการสำรวจการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในรัฐเป็นหลักเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจที่มาและทิศทางของการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้จากอดีตถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ บทความอาจไม่ครอบคลุมรายละเอียดทั้งหมดของการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ข้ามพรมแดนรัฐและการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองในโลกออนไลน์ เนื่องจากเป็นขอบเขตการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่แตกแขนงใหม่อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ในส่วนสุดท้ายของบทความผู้เขียนจะกล่าวถึงประเด็นเหล่านี้ในฐานะโอกาสและความท้าทายต่อการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ต่อไป

ในบทความนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งจะอธิบายนิยามความหมายของการเมืองเรื่องการต่อสู้และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ส่วนที่สองจะอธิบายพัฒนาการทางแนวคิดทฤษฎีของการเมืองเรื่องการต่อสู้จากพัฒนาการและข้อจำกัดในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบดั้งเดิม ส่วนที่สามจะอธิบายกรอบการวิเคราะห์ของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ และส่วนที่สี่จะอธิบายขอบเขตแนวทางการศึกษาของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ ทั้งนี้ ส่วนที่สามและสี่แสดงให้เห็นว่าแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ถูกพัฒนาและแตกแขนงแนวทางการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างไรบ้าง ในส่วนสุดท้ายจะเป็นบทสรุปที่ชี้ให้เห็นถึงภาพรวมและทิศทางของการเมืองเรื่องการต่อสู้ต่อการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคปัจจุบัน

นิยามความหมายของการเมืองเรื่องการต่อสู้ (Contentious politics)

การเมืองเรื่องการต่อสู้ หรือ Contentious politics เป็นหนึ่งในแนวคิดที่ใช้ศึกษาความขัดแย้งและการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นการกระทำความรุนแรงหรือการกระทำโดยกลุ่มคนจำนวนมาก เช่น การปะทะต่อสู้ สงครามกลางเมือง การปฏิวัติ และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นต้น หากแปลคำว่า Contentious politics เป็นภาษาไทยอาจมีความหมายที่คลุมเครือซึ่งทำให้เกิดความสับสนต่อการเข้าใจแนวคิดดังกล่าว เนื่องจาก Contentious ในภาษาอังกฤษ หมายถึง ซึ่งเป็นที่โต้แย้งหรือถกเถียง ซึ่งเป็นที่ไม่เห็นด้วย หรือเต็มไปด้วยการโต้แย้งหรือถกเถียง (Cambridge

Dictionary, n.d.; Oxford Learner's Dictionaries, n.d.)³ การเมืองที่เกี่ยวข้องกับการโต้แย้งอาจสะท้อนความหมายที่ไม่ชัดเจนและไม่อาจสร้างความเข้าใจต่อสาระสำคัญของแนวคิดได้มากนัก เนื่องจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการโต้แย้งสามารถถูกตีความได้กว้างขวาง เมื่อพิจารณาคำแปลภาษาไทยที่มีจำกัด พบว่า Contentious politics บางส่วนถูกแปลให้หมายถึงการเมืองเรื่องการปะทะ การเมืองเรื่องการต่อสู้ หรือการเมืองเรื่องความขัดแย้ง ซึ่งยังไม่มีข้อตกลงที่เห็นพ้องกันในความหมายภาษาไทย ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงขอเรียก Contentious politics ว่าการเมืองเรื่องการต่อสู้ เนื่องจากแนวคิดนี้ถูกนำมาใช้ศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้ระหว่างกลุ่มประชาชนและผู้ปกครองหรือรัฐ เพื่อเรียกร้องอิสรภาพ สิทธิและอำนาจ หรือผลประโยชน์ของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โดยพบมากในงานศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

การเมืองเรื่องการต่อสู้ได้เปลี่ยนนิยามของการศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชนที่ต่างไปจากเดิม แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ขยายขอบเขตการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยเชื่อมโยงพื้นที่ของการเมืองเชิงสถาบันและการเมืองที่ไม่ใช่สถาบันเข้าด้วยกัน ในขณะที่การศึกษการเมืองเชิงสถาบันให้ความสำคัญต่อการทำงานของระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจทางการเมืองและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ สู่สังคม เช่น ระบบรัฐสภา บทบาทของพรรคการเมืองและนักการเมือง ระบบตุลาการ และการเลือกตั้ง แต่การศึกษการเมืองการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกพื้นที่ระบบการเมืองหรือรัฐสภา อันได้แก่ การรวมตัวหรือการกระทำรวมหมู่ของประชาชนแบบต่าง ๆ เช่น การชุมนุมประท้วง การระดมมวลชน การนัดหยุดงาน การปฏิวัติ เป็นต้น ซึ่งมองว่าเป็นผลจากระบบการเมืองหรือสถาบันการเมืองที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนไปของผู้คนในสังคมได้ การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงมีแนวโน้มพิจารณาการเคลื่อนไหวทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นเพียงผลหรือสิ่งที่สะท้อนความบกพร่องหรือ

³ คำแปลจากพจนานุกรม Cambridge Dictionary ให้ความหมาย Contentious ว่าเป็น “Causing, involving or likely to cause disagreement and argument” ส่วนคำแปลจากพจนานุกรม Oxford Learner's Dictionaries ให้ความหมาย Contentious ว่าเป็น “Likely to cause people to disagree” และ “Liking to argue; involving a lot of arguing”

ไร้ประสิทธิภาพของระบบการเมืองและสถาบันการเมืองเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ทำให้เห็นว่าเราไม่อาจพิจารณาการเมืองบนท้องถนนแยกขาดกับการเมืองในระบบหรือการเมืองเชิงสถาบันการเมือง เนื่องจากการเมืองในบริบททั้งสองต่างสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน (ผู้เขียนจะอธิบายขยายความรายละเอียดของประเด็นนี้ในส่วนที่สองและสามของบทความ) ฉะนั้น การขยายขอบเขตนโยบายของการเมืองเรื่องการต่อสู้ทำให้เห็นว่าการแบ่งแยกระหว่างการเมืองเชิงสถาบันและการเมืองที่ไม่ใช่สถาบันในด้านหนึ่งอาจทำให้เราขาดความเข้าใจต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองและขบวนการทางสังคมของประชาชนที่สลับซับซ้อนทั้งในแง่การก่อตัว พัฒนาการ ความสำเร็จและล้มเหลว รวมถึงผลลัพธ์ของการต่อสู้ในอีกด้านหนึ่งการแบ่งแยกดังกล่าวอาจทำให้นักกิจกรรมหรือผู้ที่ร่วมเคลื่อนไหวในขบวนการต่อสู้ทางการเมืองมองข้ามความสำคัญของการทำความเข้าใจภายในตัวขบวนการเคลื่อนไหวและการต่อสู้บนท้องถนนกับการเมืองเชิงสถาบันควบคู่กันไป

นักวิชาการผู้มีอิทธิพลต่อแนวความคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ คือ Charles Tilly ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาเรื่องการสร้างรัฐ (State formation) ความขัดแย้งและสงคราม (Conflict and war) และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ถูกพัฒนาจากงานของ Tilly ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 จากนั้นแนวคิดนี้เริ่มถูกใช้ในหมู่นักวิชาการและนักศึกษาที่ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา เพื่อใช้อธิบายและทำความเข้าใจเหตุการณ์ความขัดแย้งทางสังคมการเมืองหลากหลายรูปแบบ เช่น ความขัดแย้งภายในสังคม สงคราม ขบวนการก่อการร้าย และการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชน (Tarrow, 2015, pp. 86–87) นิยามความหมายของการเมืองเรื่องการต่อสู้มีขอบเขตกว้างและครอบคลุมกิจกรรมทางสังคมการเมืองหลากหลายรูปแบบ ในด้านหนึ่งการเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองต่าง ๆ ในการแสดงออกซึ่งการกระทำรวมหมู่ (Collective action) โดย Tilly (2008, p. 5) อธิบายการเมืองเรื่องการต่อสู้ว่าเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงที่ต่อสู้หรือขัดแย้งกันเพื่อเรียกร้องบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของอีกตัวแสดงหนึ่งซึ่งมักเป็นรัฐบาลไม่ว่าอยู่ในสถานะเป้าหมายของการเรียกร้อง ผู้สร้างข้อเรียกร้องหรือเป็นฝ่ายที่สาม

ในขณะที่ Sidney Tarrow นักวิชาการด้านการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและเป็นผู้มีอิทธิพลอีกท่านหนึ่งต่อการพัฒนาแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ ได้นิยามการเมืองเรื่องการต่อสู้ว่าเป็นกิจกรรมร่วมของผู้ต่อสู้หรือกลุ่มตัวแทนที่ต่อสู้เรียกร้อง โดยกิจกรรมการต่อสู้เป็นส่วนหนึ่งในปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ต่อสู้กับชนชั้นนำฝ่ายตรงข้าม หรือรัฐ และมักอยู่ในรูปแบบการแสดงออกนอกสถาบัน (Noninstitutional forms) (Tarrow, 1996; Tarrow, 2001) ทั้งนี้ การเมืองเรื่องการต่อสู้เกี่ยวข้องกับ 3 องค์ประกอบร่วม ได้แก่ ความขัดแย้ง (Contention) การกระทำรวมหมู่ (Collective action) และการเมือง (Politics) เนื่องจากการเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นการแสดงออกของตัวแสดงที่เรียกร้องต่ออำนาจรัฐในที่สาธารณะ โดยมีรูปแบบหรือยุทธวิธีในการแสดงออก (Repertoires) และสร้างพันธมิตรหรือแนวร่วมในสังคมเพื่อต่อสู้เรียกร้องร่วมกัน การเคลื่อนไหวต่อสู้ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีโอกาสทางการเมืองในระบบการเมืองเปิดโอกาสให้การเคลื่อนไหวเกิดขึ้น (Tilly & Tarrow, 2015, p. 7)

ในอีกด้านหนึ่ง การเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นเรื่องของความขัดแย้งทางสังคมการเมืองระหว่างผู้ท้าทาย (ผู้ใต้การปกครอง) กับผู้ถูกท้าทาย (ผู้ปกครอง) ดังเช่น Dan Slater มองว่าการเมืองเรื่องการต่อสู้หมายถึงความขัดแย้งภายใน (Internal conflicts) โดยมักเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองในภาวะไม่ปกติที่เกี่ยวข้องกับการระดมมวลชน (Popular Mobilization) ตั้งแต่การประท้วงของแรงงาน การจลาจลของกลุ่มชาติพันธุ์ การลุกฮือของคนชนบท การประท้วงของนักเรียนนักศึกษา การปฏิวัติทางสังคม การก่อการร้าย เป็นต้น (Slater, 2010, p. 5) อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความหมายของการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่มองว่าเป็นความขัดแย้งภายในสังคมอาจทำให้ผู้ศึกษาสนใจเฉพาะปรากฏการณ์ความขัดแย้งที่สังเกตเห็นได้มากกว่าปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองและกระบวนการภายในที่ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวต่อสู้ การเมืองเรื่องการต่อสู้ไม่เพียงแต่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเฉพาะรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น แต่ยังสามารถขยายขอบเขตจากความขัดแย้งและการต่อสู้จากระดับสังคมสู่ระดับระหว่างรัฐได้ เนื่องจากการต่อสู้เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีพลวัตระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการแพร่กระจายการเคลื่อนไหวระหว่างตัวแสดงและพื้นที่ อาทิเช่น การแพร่กระจายขบวนการเคลื่อนไหวโค่นล้มเผด็จการในปรากฏการณ์อาหรับสปริงในช่วงปี 2010-2011 ซึ่งจะเห็นว่าจากการต่อสู้ในตูนิเซียและอียิปต์กลายเป็นเหตุการณ์ที่จุดกระแสการต่อต้านเผด็จการทั่วภูมิภาค (Tarrow, 2015, p. 91)

หากพิจารณาความหมายของการเมืองเรื่องการต่อสู้จะเห็นว่าแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้สัมพันธ์กับแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่ทั้งสองอย่างไม่ใช่สิ่งเดียวกันทั้งหมด เนื่องจากการเกิดปรากฏการณ์การเมืองเรื่องการต่อสู้สามารถพัฒนาสู่การก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนต่อสู้ผู้มีอำนาจ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะปรากฏขึ้นก็ต่อเมื่อการต่อสู้ของประชาชนพัฒนาระดับสู่การกระทำรวมหมู่ที่มีเครือข่ายทางสังคมมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นและเป็นการเคลื่อนไหวที่สม่ำเสมอต่อเนื่อง แม้ว่าฝ่ายตรงข้ามจะมีอำนาจเหนือกว่าก็ตาม นอกจากนี้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมยังต้องมีโครงสร้างหรือองค์การการเคลื่อนไหวที่เชื่อมโยงแนวร่วมหรือผู้สนับสนุนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และเป็นการเคลื่อนไหวที่สามารถสร้างหรือหล่อหลอมวัฒนธรรมร่วมกันได้ (Action-oriented cultural frames) (Tarrow, 2011, p. 16)

การทำความเข้าใจความแตกต่างระหว่างสองสิ่งดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมักศึกษาเกี่ยวข้องกับเรื่องความขัดแย้ง การกระทำรวมหมู่ และการเมืองซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเมืองเรื่องการต่อสู้เช่นกัน ในทางหนึ่งการขยายความหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าวอาจส่งผลเสียต่อการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ เช่น ทำให้การศึกษาเปรียบเทียบการเมืองเรื่องการต่อสู้รูปแบบต่าง ๆ และการวิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งและการต่อสู้ถูกจำกัดภายใต้กรอบวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเดียวกัน เป็นต้น (Tilly & Tarrow, 2015, p. 11) ขณะที่การเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์การต่อสู้และความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มประชาชนกับผู้ที่มีอำนาจปกครอง และเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ในช่วงระยะเวลาสั้น เช่น เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างยูเครนและรัสเซียในปี 2013 ที่เป็นการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มติดอาวุธระหว่างทหารและผู้ต่อต้านรัฐและการสนับสนุนจากอำนาจต่างประเทศ ซึ่งการรวมกลุ่มต่อสู้ขึ้นในช่วงเวลาอันสั้นหรือบางกรณีเป็นเหตุการณ์การต่อสู้ที่ยาวนาน เช่น การเคลื่อนไหวต่อต้านทาสบริติช (British antislavery) แต่สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะหมายถึงกิจกรรมเรียกร้องของประชาชนที่ได้รับการสนับสนุนต่อเนื่องและเป็นกระบวนการที่ก่อตัวอย่างชัดเจนในรัฐสมัยใหม่ ในประวัติศาสตร์การก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในโลกตะวันตกภายหลังช่วงปี 1750 พบว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมก่อตัวขึ้นจากการรวมกันของ 3 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมการต่อสู้เรียกร้องต่อ

อำนาจผู้ปกครอง รูปแบบหรือวิธีการแสดงออกทางการเมือง เช่น การเดินขบวน การประท้วง การจัดตั้งสมาคม การประชุมสาธารณะ การออกแถลงการณ์ การร่วมลงชื่อ การยื่นจดหมาย และการล็อบบี้ เป็นต้น และลักษณะองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอันประกอบด้วย การแสดงออกถึงความมีคุณค่า (Worthiness) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity) จำนวนผู้เข้าร่วมหรือแนวร่วม (Number) และฉันทามติหรือข้อตกลงร่วม (Commitment) ต่อสาธารณะ เช่น การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านสี เพลง สโลแกน การจัดตั้งโครงสร้างการเคลื่อนไหวระดับองค์กรและเครือข่าย และการสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกันเพื่อรักษาการดำเนินการจัดกิจกรรม (Tilly, 2004, p. 6; Tilly & Tarrow, 2015, p. 11) ฉะนั้น แม้การเมืองเรื่องการต่อสู้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะไม่ใช้สิ่งเดียวกันทั้งหมด แต่ทั้งสองปรากฏการณ์ก็ไม่อาจแยกขาดจากกันได้

โดยสรุปแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้มุ่งอธิบายการต่อสู้และความขัดแย้งทางสังคมการเมือง โดยเน้นการอธิบายถึงการแสดงออกซึ่งการกระทำรวมหมู่ในที่สาธารณะ และปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองในการต่อสู้เรียกร้องอำนาจและผลประโยชน์ซึ่งมักจะเกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับผู้มีอำนาจปกครอง จากความหมายดังกล่าวทำให้การเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมการอธิบายขัดแย้งและการต่อสู้ทางสังคมการเมืองทั้งในรูปแบบที่รุนแรงและปราศจากความรุนแรง เช่น สงครามกลางเมือง การประท้วงและจลาจล การชุมนุมโดยสงบ ขบวนการก่อการร้าย ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นต้น แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้มีอิทธิพลต่อผู้ศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยถูกนำไปใช้ทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะเป็นรูปแบบหนึ่งในการเมืองเรื่องการต่อสู้ เนื่องจากการเกิดขึ้นของการเมืองเรื่องการต่อสู้ในด้านหนึ่งเป็นการอธิบายการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้เช่นกัน

พัฒนาการทางแนวคิดทฤษฎีของการเมืองเรื่องการต่อสู้

การศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีรากฐานมาจากแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งและการกระทำรวมหมู่ นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจัดให้การเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นหนึ่งในแนวทางการศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมที่พัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายการก่อตัว รูปแบบ และการเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนไหวขบวนการทางสังคมและการที่เกิดขึ้นแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และเพื่อเติมเต็มช่องว่างของแนวทางการศึกษาขบวนการ

เคลื่อนไหวทางสังคมแบบดั้งเดิมที่เน้นศึกษาตัวขบวนการและโครงสร้างองค์กรของ ขบวนการเคลื่อนไหวเป็นหลัก มาสู่การศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่เชื่อมโยงบริบท โครงสร้างทางสังคมการเมืองและความสัมพันธ์ภายในตัวขบวนการเคลื่อนไหวทาง สังคมและการเมืองเข้าด้วยกัน (Porta & Diani, 2015; Rossi & Porta, 2015)

การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมุ่งทำความเข้าใจและอธิบาย ปรากฏการณ์ว่าทำไมการเคลื่อนไหวต่อสู้หรือการกระทำรวมหมู่ของประชาชน จึงเกิดขึ้นและเกิดขึ้นได้อย่างไร ในช่วงประมาณทศวรรษที่ 1950 ยุคแรกเริ่มของ แนวการศึกษาแบบดั้งเดิมมุ่งอธิบายมูลเหตุของพฤติกรรมหรือการกระทำรวมหมู่ ว่าเป็นแรงผลักดันจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิด ความตึงเครียดและความขัดแย้งในสังคม และเป็นแรงผลักดันที่มาจากความ คับข้องใจของผู้คนในสังคมที่มีต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบ การถูกพรากสิทธิเสรีภาพ หรือการสูญเสียผลประโยชน์ (Turner & Killian, 1957; Smelser, 1962; Gurr, 1970; McAdam, 1982; Bergstrand, 2014) ในทางกลับกันนักวิชาการบางส่วนได้อธิบายถึง การตัดสินใจกระทำพฤติกรรมรวมหมู่หรือร่วมต่อสู้ของผู้คนว่าเกิดจากการตัดสินใจ เลือกอย่างมีเหตุผลและอยู่บนผลประโยชน์ของตัวเองเป็นหลัก (Olson, 1971; Popkin, 1979; Ostrom, 1998) จะเห็นได้ว่าแนวทางการศึกษาในยุคแรกสนใจอธิบายขบวนการ เคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะเป็นผลรวมของการกระทำปัจเจกบุคคลมากกว่า เป็นการกระทำร่วมของประชาชนที่มีโครงสร้างองค์กรจัดการเคลื่อนไหว

ในขณะที่แนวทางการศึกษาแบบดั้งเดิมในยุคที่สองช่วงทศวรรษที่ 1960–1970 เห็นว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการกระทำรวมหมู่ของคนจำนวนมากซึ่ง จะประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับการจัดตั้งโครงสร้างองค์กรและการระดม ทรัพยากร การเคลื่อนไหวชุมนุมประท้วงหรือแสดงออกรวมหมู่ไม่ได้เป็นพฤติกรรม ที่ตอบสนองตามอารมณ์ของผู้คน แต่เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการจัดการองค์กร และจัดตั้งระดมการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ (Jenkins, 1983; McCarthy & Zald 1977; Oberschall, 1973) อย่างไรก็ตาม แนวการศึกษาแบบดั้งเดิมยังมีข้อจำกัด หลายประการ เช่น การไม่สามารถอธิบายความแตกต่างของขบวนการเคลื่อนไหว ทางสังคมและการเมืองในบริบทพื้นที่ต่าง ๆ ได้ การละเลยอิทธิพลของการเมือง ภายนอกต่อขบวนการเคลื่อนไหว การละเลยความสำคัญของพลวัตการเปลี่ยนแปลง ภายในขบวนการเคลื่อนไหวอันเกิดจากกลุ่มหรือเครือข่ายภายใน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของการพัฒนาแนวทางการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วง ต่อมาที่ผนวกอิทธิพลของปัจจัยภายนอกและความสัมพันธ์ภายในขบวนการ

เคลื่อนไหวในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งเป็นฐานสำคัญของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้

ในช่วงระหว่างทศวรรษที่ 1970–1990 มีแนวทางการศึกษาที่เติบโต 2 แนวทางสำคัญและมีอิทธิพลต่อแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ ได้แก่ หนึ่ง แนวทางการศึกษาแบบการประกอบสร้างทางสังคม (Social constructionism approach) แนวทางนี้หันกลับมาให้ความสำคัญต่อการศึกษาด้านมนุษย์ (Human agent) ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อทำความเข้าใจความหมาย อารมณ์ อัตลักษณ์ การสร้างสำนึกร่วม และสัญญาณการแสดงออกต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว (Goffman, 1974; Snow & Benford, 1988; Melucci, 1988; Swidler, 1986; Benford, 1997) และสอง แนวทางการศึกษาปัจจัยภายนอกที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม นักวิชาการทางสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ที่ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกลับมาให้ความสำคัญต่อปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการก่อตัว การเปลี่ยนแปลง และถดถอยของการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง เพื่อช่วยหาคำอธิบายว่าทำไมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในสถานการณ์หรือบริบทหนึ่ง ๆ ถึงมีลักษณะและผลลัพธ์จากการเคลื่อนไหวต่อสู้ต่างกัน

ในช่วงระหว่างทศวรรษที่ 1980–1990 เป็นช่วงสำคัญของพัฒนาการของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ โดยเฉพาะอิทธิพลจากแนวทางการศึกษาปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ได้แก่ แนวทางแรก คือ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) เป็นแนวทางที่ว่าด้วยเงื่อนไขหรือสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการระดมการเคลื่อนไหว เช่น ระบบการเมือง ระบบการเมือง โครงสร้างสถาบันการเมือง โครงสร้างอำนาจทางการเมือง ชนชั้นนำ คักยภาพของรัฐ เป็นต้น การต่อสู้ทางการเมืองและผลกระทบของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมส่วนหนึ่งเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ภายใต้บริบทแวดล้อมทางการเมืองในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โครงสร้างโอกาสทางการเมืองจะช่วยอธิบายช่วงเวลาที่การเมืองเรื่องการต่อสู้หรือการกระทำรวมหมู่หนึ่งเกิดขึ้น (Tilly, 1978; Tarrow, 1994; McAdam, McCarthy, & Zald, 1996; Tilly & Tarrow, 2015; Lim, 2016)

แนวทางที่สอง คือ ตัวแบบกระบวนการทางการเมือง (Political process model) เป็นแนวทางการศึกษาที่มีฐานคิดคล้ายกับการเมืองเรื่องการต่อสู้ ตัวแบบกระบวนการทางการเมืองเน้นศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับการเมืองเชิงสถาบัน (Institutional politics) โดยมองว่าการระดมการเคลื่อนไหว

(Mobilization) เป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกทางการเมืองที่ผสมกับรูปแบบการเมืองเชิงสถาบันแบบดั้งเดิม การระดมการเคลื่อนไหวไม่ใช้การกระทำที่เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผลและไม่ใช้ผลลัพธ์ของการกระทำที่ถูกคิดคำนวณผลประโยชน์ แต่การระดมการเคลื่อนไหวเป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวและระบบการเมือง (McAdam, 1982; Kriesi et al., 1995; McAdam, McCarthy & Zald, 1996; Aslanidis, 2015) อาจกล่าวได้ว่าระบบการเมืองและการทำงานของสถาบันทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง รัฐสภา เป็นต้น สามารถมีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้

การปรากฏขึ้นของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้เกิดจากความพยายามพัฒนาแนวทางการเมือง (Political approach) เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองของประชาชน (Tarrow, 1996) นักวิชาการคนสำคัญที่สร้างรากฐานแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ คือ Charles Tilly ซึ่งในช่วงแรกได้นำเสนอแนวคิดโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure) เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการระดมการเคลื่อนไหว เงื่อนไขอาจอยู่ในรูปแบบของโอกาสหรือภัยคุกคาม และอาจเป็นการอำนวยความสะดวกหรือการปราบปรามที่เกิดจากผู้มีอำนาจต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง (Tarrow, 2011, p. 27) โครงสร้างโอกาสทางการเมืองจึงเป็นบริบทเชิงโครงสร้าง (Structural context) ที่ส่งผลต่อโครงสร้างยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว และความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แตกต่างกันตามบริบทของรัฐต่าง ๆ ในเวลาต่อมาแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้ขยายขอบเขตการศึกษาและวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดย Tilly พัฒนาและผสานการอธิบายตัวแบบกระบวนการทางการเมือง โครงสร้างโอกาสทางการเมือง และแนวทางการศึกษาระดมทรัพยากร เพื่ออธิบายกระบวนการเคลื่อนไหวการต่อสู้ของประชาชน (Aslanidis, 2015, p. 65)

ต่อมา Sidney Tarrow ได้วิพากษ์และพัฒนากรอบการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้จากแนวทางการเมืองของ Tilly โดยวิพากษ์แนวทางการศึกษาโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและตัวแบบกระบวนการทางการเมืองซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ในช่วงแรก เนื่องจากแนวทางการเมืองทั้งสองยังขาดการอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relation) ระหว่างปัจจัยภายนอกและตัวขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง กล่าวคือ ขณะที่แนวทางการเมืองศึกษาโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและตัวแบบกระบวนการทางการเมืองให้

ความสำคัญต่อการอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชน แต่แนวทางการศึกษาดังกล่าวไม่ได้อธิบายกลไกเชิงสาเหตุ (Causal mechanisms) ที่เชื่อมโยงสู่กระบวนการทางการเมืองของความขัดแย้ง (Political process of contention) (Tarrow, 2011, p. 28) อีกทั้ง พลวัตรของการเคลื่อนไหวต่อสู้นั้นยากต่อการคาดการณ์ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการพิจารณาเฉพาะตัวขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพียงอย่างเดียว เนื่องจากทั้งตัวขบวนการเคลื่อนไหวและผู้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวต่างมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจปกครอง รัฐบาล พันธมิตร แนวร่วม หรือพรรคการเมืองในระบอบการเมืองที่พวกเขากำลังต่อสู้ท้าทายอำนาจอยู่ (Tarrow, 2011, pp. 33–34) ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การพัฒนากรอบการวิเคราะห์ทฤษฎีและกระบวนการของการเมืองเรื่องการต่อสู้ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายในส่วนถัดไป

นอกจากแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้จะพยายามเชื่อมโยงการศึกษาการต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งระดับบริบทโครงสร้างทางสังคมการเมือง ระบบการเมืองและการเมืองเชิงสถาบัน รวมถึงตัวขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแล้ว แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ยังผนวกแนวทางวิเคราะห์ระดับปัจเจกบุคคลภายในขบวนการเคลื่อนไหวด้วย นักวิชาการที่ศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองในมุมมองเชิงวัฒนธรรมได้วิพากษ์ถึงข้อจำกัดของแนวคิดโครงสร้างโอกาสทางการเมืองอันเป็นหัวใจหลักของการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ในยุคแรกกว่าเป็นสิ่งที่ทำให้การอธิบายการเมืองเรื่องการต่อสู้มีลักษณะหยุดนิ่งและไม่ยืดหยุ่น เนื่องจากการอธิบายการเกิดขึ้นของการเมืองเรื่องการต่อสู้ถูกกำหนดโดยบริบทแวดล้อมทางการเมืองที่จำเป็นสำหรับการระดมการเคลื่อนไหว เช่น ระบอบการเมือง โครงสร้างอำนาจของรัฐ ทั้งที่จริงแล้วโครงสร้างโอกาสทางการเมืองอาจไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดเสมอไป และแนวคิดโครงสร้างโอกาสทางการเมืองอาจไม่สามารถอธิบายถึงคุณค่า อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมที่มีส่วนขับเคลื่อนให้เกิดการระดมการเคลื่อนไหวและการกระทำรวมหมู่ (Goodwin & Jasper, 1999; Gamson & Meyer, 1996) ด้วยเหตุนี้ทำให้ต่อมานักวิชาการที่ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้พยายามพัฒนากรอบการวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงจากตัวขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสู่ระดับปัจเจกบุคคลโดยเพิ่มมุมมองเชิงวัฒนธรรมในการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมากขึ้น เพื่อให้เข้าใจถึงการสร้างความหมายและการให้คุณค่าในการต่อสู้อันนำไปสู่การแสดงออกและพฤติกรรมของผู้ร่วมเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง

จากการก่อตัวของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้จะเห็นถึงความพยายามพัฒนาต่อข้อวิพากษ์ของแนวทางการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงต่าง ๆ จนมาสู่การสร้างแนวคิดการอธิบายการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองที่ไม่แยกขาดการเมืองบนท้องถนนกับการเมืองเชิงสถาบัน การพิจารณาความสัมพันธ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับตัวแสดงอื่น ๆ ทั้งภายในขบวนการเองและในส่วนสถาบันการเมืองด้วยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ ตลอดจนแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ยังไม่ละทิ้งความสำคัญของการทำความเข้าใจภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเองด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นแนวทางการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของการวิเคราะห์ตั้งแต่ระดับโครงสร้าง ระดับองค์กร และระดับปัจเจกบุคคล

กรอบการวิเคราะห์ของการเมืองเรื่องการต่อสู้

แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายจากนักวิชาการและนักศึกษาที่ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในสหรัฐอเมริกาและยุโรปตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1990 ด้วยนิยามความหมายของการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่ครอบคลุมการศึกษาความขัดแย้งและการกระทำรวมหมู่หลายรูปแบบ ทำให้การศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้แตกแขนงการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ เช่น การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การศึกษาการชุมนุมประท้วง การศึกษาการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล การศึกษาการปฏิบัติทางการเมือง การศึกษากระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ตลอดจนการศึกษาความขัดแย้งและสงครามกลางเมือง และขบวนการเคลื่อนไหวก่อการร้าย เป็นต้น ทั้งนี้ ทำไมแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้จึงถูกนำไปใช้ศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองอย่างกว้างขวาง ผู้เขียนเห็นว่าเกิดจากเหตุผลสำคัญเชิงแนวคิดทฤษฎีและวิธีการศึกษา 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก ในแง่มุมมองแนวคิดทฤษฎี ว่าด้วยความหมายของการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่ครอบคลุมทั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการต่อสู้ของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งความพยายามของนักวิชาการขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่พัฒนาแนวคิดดังกล่าวเพื่อเสริมแนวทางการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบดั้งเดิม ทำให้แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ศึกษาการเมืองของประชาชนอย่างหลากหลาย จากพัฒนาการทางทฤษฎีจะเห็นได้ว่าขอบเขตการศึกษาของการเมืองเรื่องการต่อสู้ไม่ได้เน้นวิเคราะห์ตัวขบวนการ

เคลื่อนไหวในฐานะเป็นสิ่งที่ศึกษา ซึ่งต่างจากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบดั้งเดิมที่เน้นศึกษามูลเหตุ การระดมทรัพยากร และโครงสร้างองค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นหลัก แต่แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้เน้นศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงของความขัดแย้ง (Dynamics of contention) ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และเน้นว่าการเปลี่ยนแปลงของการต่อสู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและในพื้นที่ทุกระดับ (Tilly, 2001) ดังที่ Tarrow (2015, p. 86) ตั้งข้อสังเกตว่าการใช้แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้มักมีประเด็นที่ทับซ้อนกัน 2 เรื่อง ได้แก่ ประการที่ 1 การศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นความพยายามขยายขอบเขตแนวคิดและการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมออกจากแนวทางการศึกษาอื่น ๆ เกี่ยวกับความขัดแย้ง และประการที่ 2 การศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้มักศึกษาปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ในการกระทำรวมหมู่ซึ่งอาจไม่ใช่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเท่านั้น เนื่องจากในแต่ละช่วงเวลาของความขัดแย้งและการต่อสู้มีตัวแสดงหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหว ฉะนั้น การศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้จึงมีประเด็นกว้างขวางที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชน เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับการเมืองเชิงสถาบัน การอธิบายความเป็นไปได้ของการเมืองเรื่องการต่อสู้ การศึกษาความสัมพันธ์ภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และการศึกษาการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งจากรูปแบบหนึ่งสู่อีกแบบหนึ่ง (Tarrow, 2015, p. 99; Porta & Diani, 2015, p. 8)

นอกจากนี้ แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้สนใจศึกษาการตอบโต้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น (Local movements) ระดับชาติ (National movements) และระดับข้ามชาติ (Transnational movements) ซึ่งเป็นส่วนที่ส่งผลต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของการต่อสู้ (Tarrow, 2015, p. 90) แม้ว่าในช่วงแรกของพัฒนาการแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้จะเป็นการศึกษาเฉพาะปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชนที่เกิดขึ้นภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐหนึ่ง ๆ แต่ด้วยอิทธิพลกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมสมัยใหม่ เช่น กระบวนการโลกาภิวัตน์ ระบบทุนนิยม การพัฒนาเทคโนโลยี เป็นต้น ทำให้เกิดการโต้ตอบของการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองของประชาชนที่มีประเด็นต่อสู้ร่วมกันและมีเครือข่ายเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวลักษณะข้ามรัฐ เช่น การเคลื่อนไหวต่อต้านความเหลื่อมล้ำของขบวนการ Occupy Wall Street ในปี 2011–2012 ปรากฏการณ์กระแสเคลื่อนไหวต่อต้านเผด็จการในโลกอาหรับ (Arab Spring) ในช่วง

ปี 2010–2011 ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจ (Anti-Austerity Movement) ในหลายประเทศของยุโรปช่วงทศวรรษ 2010 กระแสการเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมและต่อต้านการเหยียดสีผิว Black Live Matter ที่จุดกระแสขึ้นในสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 2020 เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ทำให้มีผู้สนใจนำแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้มาศึกษาการเปลี่ยนแปลงการต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในลักษณะข้ามรัฐด้วยเช่นกัน โดยเน้นการศึกษาการเกิดขึ้นและการแพร่กระจายของขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่เกิดขึ้น

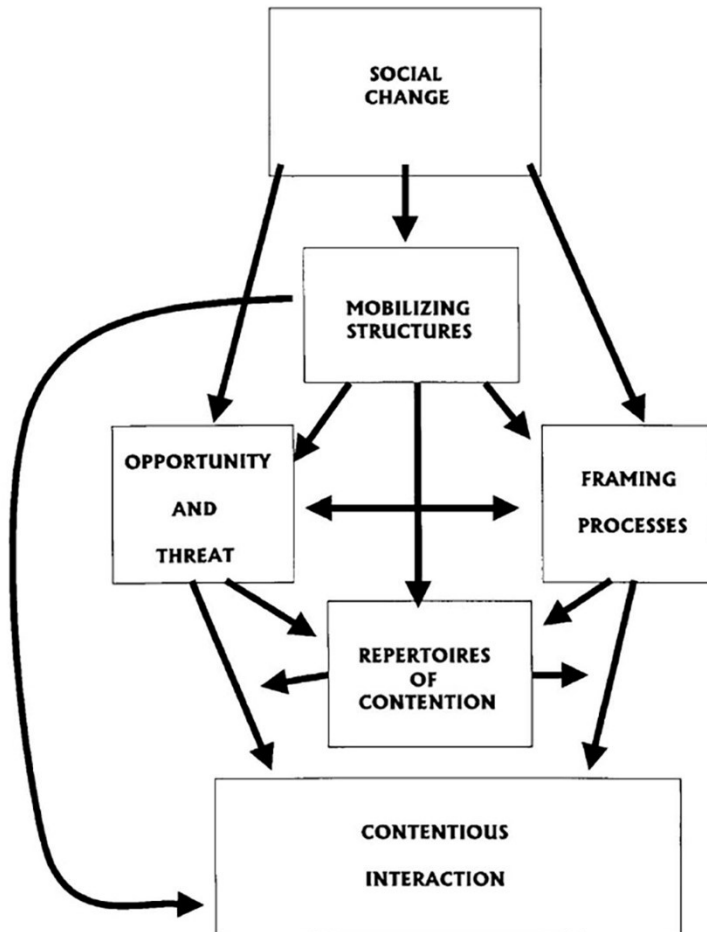
ประการที่สอง ในแง่มุมของวิธีการศึกษา ด้วยอิทธิพลทางความคิดจาก Tilly และ Tarrow ที่ต้องการแสวงหาแนวทางการวิเคราะห์ที่จะสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความขัดแย้งหรือการต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเป็นระบบ และเห็นว่ายังขาดการศึกษากระบวนการและกลไกเชิงสาเหตุในการอธิบายต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะความพยายามแสวงหาแนวทางทำความเข้าใจความแตกต่างและรูปแบบที่หลากหลายของการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จึงนำมาสู่การพัฒนากรอบการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของการเมืองเรื่องการต่อสู้อันเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดนี้ ผู้ที่สนใจศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนำกรอบการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งมาเป็นเครื่องมือศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะใช้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงของการต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศต่าง ๆ ในที่นี้ ผู้เขียนจะอธิบายกรอบการวิเคราะห์ที่สำคัญของการเมืองเรื่องการต่อสู้อย่างสังเขป 2 กรอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ส่วนแรก การวิเคราะห์การก่อตัวของการเมืองเรื่องการต่อสู้และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบดั้งเดิม

กรอบการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้แบบดั้งเดิมเป็นกรอบการศึกษาที่มาที่ไปของการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กรอบการวิเคราะห์นี้ได้รับอิทธิพลจากแนวทางและข้อวิพากษ์ต่าง ๆ ในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใน 3 เรื่องสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างโอกาสทางการเมืองและภัยคุกคาม (Political opportunity and threat) โครงสร้างการระดมการเคลื่อนไหว (Mobilizing structures) และกระบวนการสร้างความหมาย (Framing

process) แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้พยายามหลอมรวมการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างสู่ตัวแสดงระดับปัจเจกบุคคล พื้นฐานของการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้จะพิจารณาผ่าน 4 องค์ประกอบหลัก โดยองค์ประกอบดังกล่าวสัมพันธ์ต่อกัน และก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง ดังกรอบการวิเคราะห์ในภาพ 1 (McAdam, Tarrow, & Tilly, 2001, pp. 14– 17; Tarrow, 2011, p. 28) ได้แก่ 1) รูปแบบหรือวิธีการแสดงออกของความขัดแย้ง (The repertoire of contention) เป็นรูปแบบหรือวิธีการแสดงออกซึ่งการเรียกร้องที่ประชาชนใช้ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ เช่น การชุมนุมประท้วง การนัดหยุดงาน การสืบบปี การร่วมลงชื่อ การออกแถลงการณ์ และการจัดเวทีสาธารณะ 2) โครงสร้างเครือข่ายและการระดมทรัพยากร (Networks and mobilization structures) เป็นองค์ประกอบด้านโครงสร้างองค์กรและเครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้และการระดมการเคลื่อนไหว ซึ่งอาจมีทั้งระดับภายในรัฐและข้ามพรมแดนรัฐก็ได้ 3) การก่อร่างของความขัดแย้ง (Constructing contention) หรือกระบวนการสร้างความหมาย (Framing process) เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงผู้ร่วมการต่อสู้และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเข้าด้วยกันผ่านการสร้างคุณค่าความหมายและการตระหนักรู้ถึงเป้าหมายการต่อสู้และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนนำไปสู่การแสดงออกของการกระทำรวมหมู่ และสุดท้าย 4) โอกาสทางการเมืองและภัยคุกคาม (Political opportunities and threats) เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้สภาพแวดล้อมทางการเมืองเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลต่อการระดมการเคลื่อนไหว เช่น การเปิดกว้างและการมีส่วนร่วมทางการเมือง พันธมิตรทางการเมือง การแบ่งขั้วชนชั้นนำ และการปราบปรามโดยรัฐ เป็นต้น

ภาพ 1 The classic social movement agenda for explaining contentious politics

ที่มา: McAdam, Tarrow, & Tilly, 2001, p. 17

ในภาพ 1 แสดงกรอบการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้แบบดั้งเดิม จะเห็นว่า การเมืองเรื่องการต่อสู้เกิดขึ้นจากองค์ประกอบหรือเงื่อนไขหลายส่วนที่ปฏิสัมพันธ์กัน ความขัดแย้งและการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองเกิดขึ้นระหว่างประชาชนผู้ซึ่งขาดแคลนทรัพยากรทางอำนาจกับผู้ที่มีอำนาจปกครองหรือรัฐ เช่น การปฏิวัติ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การประท้วงหยุดงาน เป็นต้น ความขัดแย้งดังกล่าวมักเป็นความขัดแย้งที่มักปรากฏนอกการเมืองเชิงสถาบัน (McAdam, Tarrow, & Tilly, 2001, p. 7) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เช่น การเติบโตของระบบทุนนิยม การล่าอาณานิคม กระบวนการโลกาภิวัตน์ เป็นต้น ทำให้ประชาชนสูญเสียผลประโยชน์บางอย่างซึ่งกลายเป็นบริบทสำคัญที่ส่งผลต่อการรวมตัวระดมทรัพยากรการเคลื่อนไหว การสื่อสาร และการสร้างกลุ่มองค์กรเครือข่ายเพื่อต่อสู้เรียกร้องผลประโยชน์หรืออำนาจจากรัฐ บริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังส่งผลต่อโอกาสทางการเมืองและภัยคุกคามที่เป็นตัวกระตุ้นหรือขัดขวางการระดมการเคลื่อนไหว เช่น การดึงดูดผู้ร่วมสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวใหม่ ๆ การกระตุ้นให้เกิดฝ่ายตรงข้ามใหม่ และการกระตุ้นให้เกิดวงจรการต่อสู้ใหม่ (Cycles of contention) นอกจากนี้ด้วยอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคม และการระดมการเคลื่อนไหวยังส่งผลต่อกระบวนการก่อร่างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมร่วมหรือส่งผลให้เกิดกระบวนการร่วมสร้างคุณค่าความหมายของการต่อสู้ของผู้เข้าร่วม ปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนกำหนดวิธีการหรือการแสดงออกร่วมของการต่อสู้ (Repertoires of contention) ในรูปแบบต่าง ๆ ท้ายที่สุด การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจเป็นบริบทแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างการระดมการเคลื่อนไหว โอกาสทางการเมืองและภัยคุกคาม และกระบวนการสร้างความหมายหรือให้คุณค่าของขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ อันนำไปสู่ปฏิสัมพันธ์การต่อสู้ (Contentious interaction) ทั้งในแง่การก่อตัวของการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง การขับเคลื่อนและแสดงออกซึ่งข้อเรียกร้อง และปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับตัวแสดงทางการเมืองอื่น ๆ (McAdam, Tarrow, & Tilly, 2001, pp. 16–17)

ส่วนที่สอง กรอบการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของการเมืองเรื่อง การต่อสู้

ในช่วงต่อมากลุ่มนักวิชาการที่ศึกษาการเมืองเรื่อง การต่อสู้ได้พัฒนากรอบ การวิเคราะห์กลไกและกระบวนการความขัดแย้งในการเมืองเรื่อง การต่อสู้⁴ แม้ว่า กรอบวิเคราะห์ของการเมืองเรื่อง การต่อสู้แบบดั้งเดิมสามารถใช้วิเคราะห์ได้ดีในการ เคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีตัวแสดงที่ รวมกันเป็นหนึ่งเดียว (Single unified actors) และเป็นการเคลื่อนไหวต่อสู้ในบริบท การเมืองแบบประชาธิปไตย แต่กรอบวิเคราะห์ดังกล่าวอาจไม่เหมาะสำหรับวิเคราะห์ สถานการณ์ความขัดแย้งที่ซับซ้อนและมีฉากหรือเหตุการณ์ความขัดแย้งย่อยเกิดขึ้น เป็นระยะ (Episodes of contention) ทั้งในบริบทการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือ เผด็จการก็ตาม นอกจากนี้ กรอบการวิเคราะห์แบบดั้งเดิมสนใจเฉพาะความสัมพันธ์ ระหว่างเหตุและผลกระทบในช่วงเวลาของความขัดแย้ง แต่ละเลยพลวัตและลำดับ การตอบโต้ (Dynamics and interactive sequences) ในความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้ กรอบการวิเคราะห์แบบดั้งเดิมไม่อาจวิเคราะห์ความหลากหลายของรูปแบบและ ผลลัพธ์ในการเมืองเรื่อง การต่อสู้ได้ (McAdam, Tarrow, & Tilly, 2001, p. 18) ข้อวิพากษ์ต่อความสามารถในการอธิบายของกรอบวิเคราะห์การเมืองเรื่อง การต่อสู้ แบบดั้งเดิมนำมาสู่ความพยายามของนักวิชาการด้านการเมืองเรื่อง การต่อสู้และ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ต้องการแสวงหาแนวทางการวิเคราะห์ในระดับกลไก และกระบวนการความขัดแย้ง ซึ่งพัฒนาการในครั้งนี้ทำให้ยกระดับการศึกษา การเมืองเรื่อง การต่อสู้ไปสู่การให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของ ตัวแสดงทางการเมืองต่าง ๆ และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมากยิ่งขึ้น

กรอบการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการความขัดแย้งจะช่วยให้ผู้ศึกษามีชุด การวิเคราะห์ในการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนหรือแตกต่างในรูปแบบและ ผลลัพธ์ของการเมืองเรื่อง การต่อสู้และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งภายในกรณี ศึกษาเดียวกันหรือเปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษาในที่ต่าง ๆ (Tilly & Tarrow, 2015, p. xii) กรอบวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งสนใจกลไกและ กระบวนการซึ่งผลักดันให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่ส่งผลต่อการเมือง

⁴ ผู้อ่านสามารถศึกษาเพิ่มเติมถึงพัฒนาการสำคัญของการออกแบบวิธีการวิเคราะห์ การเมืองเรื่อง การต่อสู้ที่ได้รับการพัฒนาจากข้อถกเถียงและการประชุมระดมความเห็น ของนักวิชาการด้านการเมืองเรื่อง การต่อสู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 จากหนังสือเรื่อง Dynamics of contention ของ McAdam, Tilly, & Tarrow, 2001

เรื่องการต่อสู้รูปแบบต่าง ๆ เช่น การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคมและระบอบการเมือง ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ สงครามกลางเมือง การประท้วง เป็นต้น กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงหลากหลายรูปแบบของการเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นผลรวมของกลไกและกระบวนการของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใต้บริบททางการเมืองที่ต่างกัน (Tilly & Tarrow, 2015, p. 29) การวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งจึงให้ความสำคัญต่อมุมมองการอธิบายแบบเป็นเหตุเป็นผล (Rational perspective) เนื่องจากเชื่อว่าในกระบวนการของความขัดแย้งประกอบด้วยลำดับและการรวมตัวของกลไกเชิงสาเหตุ (Causal mechanisms) ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง ฉะนั้น เพื่ออธิบายการเมืองเรื่องการต่อสู้จึงต้องระบุกลไกเชิงสาเหตุที่เกิดขึ้นบ่อยในปรากฏการณ์การต่อสู้ ต้องอธิบายว่ากลไกเหล่านั้นรวมตัวได้อย่างไร การเกิดขึ้นของกลไกเหล่านั้นเป็นอย่างไร และทำไมการรวมตัวของกลไกและลำดับที่ต่างกันเกิดขึ้นจากเงื่อนไขเบื้องต้นที่ต่างกัน และกลไกได้สร้างให้เกิดผลกระทบในรูปแบบใดบ้าง (McAdam, Tarrow, & Tilly, 2001, p. 13)

นักวิชาการที่ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้พัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับกลไกและกระบวนการของความขัดแย้ง ซึ่งแบ่งเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ กลไกจัดการหรือควบคุม (Dispositional mechanisms) เป็นกลไกทำงานภายในระดับปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม กลไกสภาพแวดล้อม (Environmental mechanisms) เป็นกลไกที่ทำงานในบริบทของตัวแสดงในความขัดแย้ง แต่กลไกที่สำคัญและถูกใช้มากที่สุดในการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ คือ กลไกที่เป็นเหตุเป็นผล (Rational mechanisms) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงกับการกระทำรวมหมู่และมีอิทธิพลต่อการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวต่อสู้ (Tarrow, 2015; Tilly & Tarrow, 2015) ทั้งนี้ ในการก่อตัวของการเมืองเรื่องการต่อสู้หนึ่ง ๆ ประกอบด้วยรูปแบบกลไกได้มากกว่าหนึ่งกลไกร่วมกัน ตัวอย่างกลไกที่เป็นเหตุเป็นผลที่พบบ่อยในการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ อาทิ นายหน้า (Brokerage) กลไกนี้มีความสำคัญต่อการระดมการเคลื่อนไหวในช่วงเวลาของการต่อสู้เนื่องจากเป็นการสื่อสารและเชื่อมต่อของกลุ่มหรือเครือข่ายต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ โดยมักจะเป็นการเชื่อมต่อระหว่างกลุ่มหรือพื้นที่ใหม่ที่ไม่เคยเชื่อมโยงกันมาก่อน ต่อมาการแพร่กระจาย (Diffusion) เป็นการแผ่ขยายรูปแบบความขัดแย้ง ประเด็นการต่อสู้เรียกร้อง

และแนวทางการต่อสู้จากที่หนึ่งสู่อีกพื้นที่หนึ่ง การประสานงาน (Coordinated action) เป็นกลไกเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแสดงมากกว่าสองตัวแสดงขึ้นไป เพื่อส่งสัญญาณและร่วมเคลื่อนไหวเรียกร้องในประเด็นเดียวกัน และกลไกการเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity shift) เป็นส่วนสำคัญในการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่หลอมรวมผู้คนที่มีพื้นฐานทางสังคมเศรษฐกิจหรือบทบาทหน้าที่ทางสังคมต่างกันได้รวมตัวเป็นหนึ่งเดียวต่อสู้เพื่อปกป้องอัตลักษณ์ร่วมของพวกเขา เช่น พลเมืองโลก ความเป็นเอเชียอเมริกัน ความเป็นคนผิวสี ความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น (Tarrow, 2015, p. 91; Tilly & Tarrow, 2015, pp. 240–241) ⁵

ปฏิสัมพันธ์ของกลไกต่าง ๆ นี้สามารถเกิดขึ้นได้เป็นระยะและทำหน้าที่ผลักดันให้เกิดกระบวนการและผลลัพธ์ของการเคลื่อนไหวต่อสู้ในรูปแบบที่เหมือนหรือแตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่ ตัวอย่างกระบวนการในการเมืองเรื่องการต่อสู้ เช่น กระบวนการเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตย (Democratization) กระบวนการแบ่งแยกขั้ว (Polarization) กระบวนการระดมการเคลื่อนไหว (Mobilization) กระบวนการลดระดับการระดมการเคลื่อนไหว (Demobilization) เป็นต้น กระบวนการที่มักถูกใช้วิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้อย่างกว้างขวางอย่างกระบวนการยกระดับ (Scale shift) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่มักเริ่มต้นจากความขัดแย้งในท้องถิ่นและขยายตัวและสร้างกระแสสู่การเคลื่อนไหวระดับภูมิภาค เช่น ปรากฏการณ์ Arab Spring ช่วงปี 2010–2011 การยกระดับการต่อสู้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะเรื่องของพื้นที่ภายในภูมิภาคและช่วงเวลาใกล้เคียงกัน แต่การเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชนเพื่อต่อต้านเผด็จการได้ยกระดับให้เกิดตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มใหม่ คุณค่าและผลประโยชน์ และขยายพื้นที่ทางการเมืองของประชาชน ซึ่งส่งผลกระทบการอยู่รอดของระบอบการเมืองเดิม กลไกต่าง ๆ ที่ทำงานขับเคลื่อนในกระบวนการนี้ เช่น การแพร่กระจาย (Diffusion) การเลียนแบบ (Emulation) การทำงานประสานกันของการกระทำ (Coordination of action) ระหว่างตัวแสดงที่เป็นผู้ริเริ่มการเคลื่อนไหวกับแนวร่วมการต่อสู้ในพื้นที่อื่น ๆ เป็นต้น (Tarrow, 2015, p. 91)

⁵ ผู้อ่านสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดและคำอธิบายของกลไกและกระบวนการในกรอบการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ รวมทั้งการอธิบายวิธีการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้จากหนังสือ Contentious Politics ของ Charles Tilly และ Sidney Tarrow ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ในปี 2015 โดยเฉพาะในบทภาคผนวกที่ผู้เขียนหนังสือได้สรุปคำอธิบายแนวคิดและวิธีการศึกษาที่ใช้ในการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้

ตัวอย่างงานที่วิเคราะห์กระบวนการในการเมืองเรื่องการต่อสู้ของ Donatella della Porta ในหนังสือเรื่อง Mobilizing for democracy: Comparing 1989 and 2011 ที่พิมพ์ปี 2014 Porta อธิบายความสัมพันธ์ของขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชน ปรากฏการณ์การประท้วง และชนชั้นนำที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยที่มาจากพลังทางสังคม (Bottom-up) โดยเปรียบเทียบเหตุการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้ประชาธิปไตยในยุโรปตะวันออกในช่วง 1989 และเหตุการณ์อาหรับสปริงในตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือในช่วง 2011 พบว่าเส้นทางของกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยที่แตกต่างกันของเหตุการณ์ทั้งสองเป็นผลจากกระบวนการและกลไกในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากพลังทางสังคมที่ต่างกัน ทั้งนี้ Porta เชื่อว่าการประท้วงที่เกิดขึ้นภายในกระบวนการต่อสู้มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในการประท้วงในช่วงหนึ่ง ๆ และศักยภาพของการประท้วงนั้นสามารถส่งผลต่อการรับรู้ ประสิทธิภาพ และความเป็นเหตุเป็นผลต่อการกระทำและความสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเปิดให้เกิดการเจรจาต่อรอง การปฏิรูปการเมืองหรือการที่ชนชั้นนำควบคุมการประท้วงและไม่เปิดทางให้กับการเจรจาต่อรอง กลไกที่สำคัญที่เกิดขึ้นในระหว่างการเคลื่อนไหวประท้วงและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ดังกล่าว เช่น กลไกการเติบโตของการทำให้ข้อเรียกร้องของการเคลื่อนไหวประท้วงที่อาจมีความเฉพาะกลุ่มในช่วงแรกของการต่อสู้ให้เปลี่ยนมาสู่ข้อเรียกร้องที่เป็นเรื่องทั่วไปและคนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้ (Discursive generality) กลไกการทำให้เป็นเรื่องการเมือง (Politicization) เป็นการที่การประท้วงได้ทำให้เกิดการเชื่อมโยงประเด็นความต้องการหรือความเดือดร้อนของประชาชนต่อรัฐบาล การประท้วงสามารถเพิ่มผลสะท้อนได้ก็เมื่อมีการเชื่อมโยงการรับรู้ระหว่างความเดือดร้อนของประชาชนกับการกระทำของรัฐบาลอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ (Porta, 2014)

สิ่งสำคัญของกรอบการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งที่พัฒนาต่างไปจากการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้แบบดั้งเดิม คือ ในขณะที่แบบดั้งเดิมเน้นการวิเคราะห์ภาพรวมการก่อตัวความขัดแย้งและการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และให้ความสำคัญการอธิบายความเป็นเหตุและผลขององค์ประกอบหรือเงื่อนไขที่ทำให้การเมืองเรื่องการต่อสู้เกิดขึ้น แต่กรอบวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งต้องการเน้นวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชน โดยมุ่งทำ

ความเข้าใจลำดับ ผลกระทบ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกลไกต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ นั้น อีกทั้งต้องการช่วยเสริมการอธิบายเกี่ยวกับกลไกและกระบวนการเชิงสาเหตุของการเมืองเรื่องการต่อสู้ เนื่องจากเชื่อว่าการเมืองเรื่องการต่อสู้ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเพียงครั้งเดียว แต่สามารถมีฉากหรือเหตุการณ์ความขัดแย้งย่อย ๆ เกิดขึ้นได้เป็นระยะ กล่าวคือ การต่อสู้และความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นและหายไปหรือกลับมาเกิดขึ้นใหม่อีกครั้งได้ และผลลัพธ์ของการเมืองเรื่องการต่อสู้และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแม้จะมีกระบวนการของความขัดแย้งเหมือนกันแต่ผลของการเปลี่ยนแปลงอาจแตกต่างกัน นอกจากนี้ ในการเมืองเรื่องการต่อสู้ไม่ได้มีตัวแสดงเป็นกลุ่มก้อนเพียงหนึ่งเดียว แต่กลับประกอบด้วยตัวแสดงทั้งฝ่ายประชาชนและรัฐจากหลากหลายกลุ่ม ฉะนั้นปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อเส้นทางของการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองอย่างเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้เพื่อศึกษาปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการทางสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 ยังเป็นสิ่งที่ดำเนินไปไม่หยุดนิ่ง เนื่องจากการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนที่เกิดขึ้นทั่วโลกอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องเรื่องเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำ ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน อุดมการณ์ทางการเมือง การต่อต้านสงคราม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น และรูปแบบหรือลักษณะการต่อสู้เคลื่อนไหวและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยอิทธิพลของเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้ทำให้นักวิชาการและนักศึกษาที่สนใจการเมืองเรื่องการต่อสู้ยังคงวิพากษ์และพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์และวิธีการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์และความท้าทายใหม่ ๆ

ข้อถกเถียงสำคัญเกี่ยวกับระดับการวิเคราะห์ของการแสดงออกรวมหมู่และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างแนวทางการวิเคราะห์ระดับโครงสร้าง (Structural approach) กับระดับตัวแสดง (Agent approach) ที่เกิดขึ้นตั้งแต่การพัฒนาแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ในยุคดั้งเดิม (Tarrow, 1996; Lichbach, 1998) คือ ปัจจัยหรือเงื่อนไขหลักอะไรในการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดการกระทำรวมหมู่หรือการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการทางสังคม ทั้งนี้ หากการวิเคราะห์ระดับโครงสร้าง เช่น โครงสร้างโอกาสทางการเมือง ระบบการเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจ ในฐานะเป็นเงื่อนไขกำหนดการเคลื่อนไหวต่อสู้ อาจส่งผลให้ละเลยการพิจารณาที่การกระทำของตัวแสดง เช่น

ความไม่พอใจ การชุมนุมประท้วง การใช้ความรุนแรง เป็นต้น ดังที่ Lichbach (1998) มองว่าการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองต้องการการผสมผสานอย่างสร้างสรรค์ระหว่างแนวทางศึกษาการกระทำรวมหมู่ที่เน้นพิจารณาตัวแสดงกับแนวทางเชิงโครงสร้างเพื่อลดอคติของแนวทางทั้งสอง ในขณะที่ข้อวิพากษ์ต่อการอภิปรายวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งก็มีปัญหาเช่นกัน เนื่องจากการอธิบายลักษณะและชุดรูปแบบของกลไกและกระบวนการของความขัดแย้งอย่างกว้างขวางทำให้ยากต่อการพิจารณาว่าสุดท้ายแล้วกลไกหรือกระบวนการของความขัดแย้งแบบใดเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันให้เกิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ หรือทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลง (Tarrow, 2015, p. 92)

พัฒนาการของกรอบการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการความขัดแย้งในศตวรรษที่ 21

ภายหลังปี 2000 นักวิชาการที่ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้กลับมาให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ระดับตัวแสดงหรือปัจเจกบุคคลและการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ในมุมมองเชิงวัฒนธรรมและการสร้างความหมายที่เกิดขึ้นภายในกลไกและกระบวนการความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น กระแสการปรับตัวของนักวิชาการต่อประเด็นนี้แสดงถึงความพยายามผสมผสานระดับการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันระหว่างเชิงโครงสร้างองค์กร และปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะความพยายามเชื่อมการวิเคราะห์ระดับปัจเจกบุคคลให้มากขึ้น เช่น ผู้เข้าร่วมประท้วง นักกิจกรรม กลุ่มบุคคลที่สาม เป็นต้น เพื่อพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์การเกิดขึ้น รูปแบบ และการเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม นอกจากนี้ยังขยายแนวทางการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ในมุมมองใหม่ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ในยุคสมัยปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้จากการพัฒนางานของนักวิชาการคนสำคัญของการเมืองเรื่องการต่อสู้ ดังที่ผ่านมางานศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ของ Tilly อธิบายรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมือง ความขัดแย้งทางสังคม และการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อทำความเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไรโดยให้ความสำคัญต่อวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมืองและกระบวนการทางการเมือง อย่างไรก็ตาม แนวทางการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้จากยุคเริ่มแรกยังไม่เพียงพอต่อการอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองและการต่อสู้ทางการเมือง โดยเฉพาะในบริบทของ

ประเทศในซีกโลกใต้และประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ในหนังสือ The politics of collective violence ของ Tilly (2003) Tilly ศึกษาการแสดงออกซึ่งความขัดแย้ง (Repertoires of contention) โดยเฉพาะความรุนแรงทางสังคมและความหลากหลายของการเปลี่ยนแปลงและรูปแบบความรุนแรงทางสังคม โดยสังเกตจากการเปลี่ยนแปลงของความรุนแรงทางสังคมขนาดเล็ก เช่น การทะเลาะวิวาท ความโกรธที่แสดงออกบนท้องถนน และกลุ่มอันธพาล จนถึงความรุนแรงขนาดใหญ่ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการก่อการร้าย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อค้นหาสาเหตุร่วมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงนั้น Tilly พบว่ารูปแบบและการเปลี่ยนแปลงของความรุนแรงทางสังคมสามารถความเข้าใจผ่านกลไกและกระบวนการของความรุนแรงทางสังคม เช่น การแบ่งแยกขั้ว (Polarization) การเชื่อมโยงเครือข่าย (Brokerage) และการจัดกลุ่ม (Category formation) และผ่านปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง เช่น ตำรวจ ทหาร กลุ่มอันธพาล เป็นต้น (Tilly, 2003) ความรุนแรงทางสังคมสำหรับ Tilly เป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำรวมหมู่ของผู้คนที่เกิดจากแรงผลักดันทางสังคมและการเมือง อีกทั้งระบอบการเมืองมีอิทธิพลต่อการก่อรูปและรูปแบบของความรุนแรงทางสังคม

ต่อมา Tilly ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของตัวแสดงในการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้มากขึ้น ในหนังสือเรื่อง Regimes and Repertoires ในปี 2006 Tilly พยายามพัฒนาแนวทางอธิบายและวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ในมุมมองใหม่ โดยมุ่งศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบอบการเมืองและการเมืองเรื่องการต่อสู้หรือความขัดแย้งทางการเมือง Tilly ตั้งคำถามว่าการเปลี่ยนแปลงและรูปแบบต่าง ๆ ของระบอบการเมืองส่งผลต่อการเมืองเรื่องการต่อสู้อย่างไร จากหนังสือเล่มนี้ Tilly ไม่ได้ต้องการสร้างคำอธิบายทั่วไป (Generalization) สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและรูปแบบระบอบการเมือง แต่ทำให้เห็นว่ากรอบการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ที่มุ่งอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและกลไกของความขัดแย้งที่นำไปสู่ความเข้าใจเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของระบอบการเมืองและรูปแบบการเมืองเรื่องการต่อสู้ไม่ได้ดำเนินเป็นเส้นตรงเสมอไป ฉะนั้นการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบอบการเมืองและการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่ดำเนินอยู่จำเป็นต้องการเข้าใจเส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยพิจารณาผ่านความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของรัฐ (State capacity) ในการควบคุมทรัพยากร กิจกรรมทางสังคมการเมือง และตัวแสดง

ทางการเมือง กับระดับความเป็นประชาธิปไตยโดยพิจารณาจากความเป็นอิสระและสิทธิทางการเมืองของพลเมือง ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งการต่อสู้หรือการเมืองเรื่องการต่อสู้ การแสดงออกทางการเมืองที่รุนแรงมักเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในระบอบการเมืองแบบไม่เป็นประชาธิปไตยที่มีศักยภาพต่ำมากกว่าระบอบการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยที่มีศักยภาพสูง หรือระบอบประชาธิปไตยที่มีศักยภาพต่ำ ในขณะที่ระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีแนวโน้มของระดับความรุนแรงของความขัดแย้งต่ำที่สุด (Tilly, 2006)

ในหนังสือ *Strangers at the gates: Movements and states in contentious politics* ในปี 2012 ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมงานเขียนในช่วง 4 ทศวรรษตั้งแต่ปี 1960 ที่ Tarrow ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองเรื่องการต่อสู้และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศฝรั่งเศส อิตาลี และสหรัฐอเมริกา จากงานศึกษานี้จะเห็นว่าแม้ในระยะเริ่มต้นของการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ Tarrow เองให้ความสำคัญต่อแนวทางการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้แบบดั้งเดิมและการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งแล้ว แต่ต่อมาก็ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ในระดับตัวแสดงและปัจเจกบุคคลด้วย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม พรรคการเมือง และสถาบันการเมืองซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลต่อการคิดและการแสดงออกของนักกิจกรรมในการเคลื่อนไหวต่อสู้ นอกจากนี้ Tarrow ได้สำรวจประเด็นเรื่องผลลัพธ์ของการเคลื่อนไหวต่อสู้โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการระดมการเคลื่อนไหวกับการปฏิรูปเชิงนโยบาย (Tarrow, 2012) นอกจากนี้ ด้วยอิทธิพลของการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในสายวัฒนธรรมทำให้ Tarrow กลับมาสนใจศึกษาอัตลักษณ์และภาษาในการเมืองเรื่องการต่อสู้เพื่ออธิบายการสร้างความหมายใหม่ในการต่อสู้และรูปแบบใหม่ ๆ ของการกระทำรวมหมู่ (Tarrow, 2012; Tarrow, 2013) Tarrow สำรวจภาษาของการต่อสู้เปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ ช่วงเวลา และประเด็นของการต่อสู้ เช่น คำหรือแนวคิดการบอยคอต (Boycott) ในการเคลื่อนไหวต่อต้านนายจ้างในยุโรป การคุกคามทางเพศ (Sexual harassment) ในขบวนการเคลื่อนไหวเฟมินิสต์ในสหรัฐอเมริกาช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 หรือคำว่าชนชั้นแรงงาน (Working class) เป็นต้น พบว่าคำหรือแนวคิดทางการเมืองเหล่านี้เป็นผลลัพธ์จากการเคลื่อนไหวต่อสู้ของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ และบริบทแวดล้อมทางการเมืองของสังคมนั้นๆ การแพร่กระจายของคำหรือแนวคิดทางการเมืองเกิดขึ้นในจังหวะและปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในขบวนการเคลื่อนไหวทาง

สังคมและกลายเป็นอัตลักษณ์ที่เชื่อมต่อกันให้ร่วมต่อสู้ด้วยกัน (Tarrow, 2013)

นอกจากนี้ ในหนังสือเรื่อง *Party in the Street: The Antiwar Movement and the Democratic Party after 9/11* ของ Michael T. Heaney and Fabio Rojas ในปี 2015 เป็นตัวอย่างงานอีกหนึ่งชิ้นที่ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่พลานการวิเคราะห์ระหว่างตัวขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ผู้ประท้วงและนักกิจกรรม และพรรคการเมือง โดยทั่วไปการเมืองเรื่องการต่อสู้มักศึกษาและให้ความสนใจว่าทำไมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการต่อสู้ทางการเมืองถึงเกิดขึ้นและเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่คำถามที่น่าสนใจที่ยังไม่ถูกถามมากนัก คือ ทำไมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมถึงลดลงหรือเสื่อมถอย ในงานชิ้นนี้ได้ให้ความสนใจระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและประท้วงกับพรรคการเมืองมาอธิบายการลดลงหรือเสื่อมถอยของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การพิจารณาอัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้ร่วมชุมนุมประท้วงนั้นสามารถทำให้เราเข้าใจการตัดสินใจและการระดมการเคลื่อนไหวทางขบวนการทางการเมืองได้ อัตลักษณ์ความเป็นพรรคการเมือง (Party partisanship) ของผู้ประท้วงหรือผู้ร่วมการเคลื่อนไหวต่อสู้ส่งผลอย่างสำคัญต่อการรับรู้และข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับรอยแยกทางการเมือง เช่น ความเป็นผู้สนับสนุนพรรคเดโมแครตมักสนับสนุนการเคลื่อนไหวของขบวนการฝ่ายซ้าย ในขณะที่การเป็นผู้สนับสนุนพรรครีพับลิกันมักสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวของฝ่ายขวา เมื่อไรก็ตามที่เกิดความขัดแย้งทางอัตลักษณ์ของความเป็นพรรคการเมือง อัตลักษณ์นั้นมักจะสำคัญกว่าอัตลักษณ์ความเป็นองค์กรการเคลื่อนไหว ดังกรณีในช่วงปี 2007 พรรคเดโมแครตเป็นรัฐบาลและการขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีบารัค โอบามา ในปี 2009 ที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านสงครามเริ่มเคลื่อนไหวลดน้อยลงเนื่องจากในขณะเดียวกันผู้ร่วมขบวนการเคลื่อนไหวเป็นฝ่ายสนับสนุนพรรคเดโมแครต ทั้งที่ก่อนหน้านี้ในสมัยพรรครีพับลิกันเป็นฝ่ายรัฐบาล ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านสงครามอิรักกลับระดมการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายดังกล่าวอย่างกว้างขวาง (Heaney & Rojas, 2015)

การศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ในยุคปัจจุบันต้องการวิธีการศึกษาและกรอบการวิเคราะห์ใหม่ ๆ ที่ช่วยทำความเข้าใจความลึกซึ้งและซับซ้อนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่าการอธิบายว่าเกิดอะไรขึ้น วิธีการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ตั้งแต่ดั้งเดิมใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบและสำรวจการเคลื่อนไหวต่อสู้ผ่านการวิเคราะห์เหตุการณ์ความขัดแย้งซึ่งได้จากการเก็บข้อมูลเหตุการณ์อย่างละเอียด เช่น การเก็บข้อมูลจากข่าวหนังสือพิมพ์เพื่อไล่เรียงเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ใน

ระยะหลังจะเน้นการศึกษาการแสดงออกและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงมากขึ้น แต่การแสวงหาคำอธิบายต่อการเมืองเรื่องการต่อสู้โดยอธิบายกลไกและกระบวนการของความขัดแย้งอาจยังไม่เพียงพอต่อการเข้าใจภายในกระบวนการก่อตัวของความขัดแย้งหรือการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง และยังขาดการเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมต่อสู้ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับกระบวนการของความขัดแย้งเข้าด้วยกัน สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนถึงปัญหาความไม่เชื่อมโยงระดับการวิเคราะห์ระดับปัจเจกบุคคลกับระดับองค์การการเคลื่อนไหว งานของ Diana Fu and Erica S. Simmons จากบทความเรื่อง *Approaches to Contentious Politics: The What, How, and Why* ในวารสาร *Comparative Political Studies* ขยายพรมแดนวิธีการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ในยุคใหม่ (Fu & Simmons, 2021) งานชิ้นนี้ไม่เพียงแต่วิพากษ์ข้อจำกัดของแนวทางและกรอบการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ แต่ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ศึกษาต้องให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในการเมืองเรื่องการต่อสู้มากขึ้น โดยเฉพาะการทำความเข้าใจประสบการณ์การต่อสู้ในชีวิตประจำวันของผู้คนและการให้ความหมายถึงการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของปัจเจกบุคคลที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอันจะช่วยเสริมการอธิบายกระบวนการของความขัดแย้งได้มากขึ้น Fu and Simmons (2021) เสนอการนำวิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณนาทางการเมือง (Political ethnographic method) มาใช้ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจความหมายและประสบการณ์ทางสังคมและการเมืองของตัวแสดงต่างๆ การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองผ่านการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น ๆ ผ่านสายตาของผู้ศึกษา⁶

⁶ ผู้อ่านสามารถอ่านตัวอย่างงานของ Diana Fu ที่ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้โดยใช้วิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณนาทางการเมือง (Political ethnography method) ในหนังสือเรื่อง *Mobilizing without the masses: Control and contention in China* ตีพิมพ์ในปี 2017 เป็นงานศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองขององค์กรภาคประชาสังคมในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งผู้เขียนพบว่าการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญต่อการลดความเสี่ยงในการเผชิญกับความรุนแรงปราบปรามจากรัฐบาลกลางของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ด้วยการฝึกทักษะการทำงานดังกล่าวให้แก่ปัจเจกบุคคลและช่วยจัดการองค์กรและประสานงานในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ขอบเขตและแนวทางการศึกษาของการเมืองเรื่องการต่อสู้

แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ถูกนำไปพัฒนาการศึกษาและเป็นเครื่องมือวิเคราะห์การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างแพร่หลายในหลายสาขาวิชา เช่น ในสาขารัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา วารสารศาสตร์และการสื่อสาร จิตวิทยา เป็นต้น เนื่องจากแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้ขยายพื้นที่และเชื่อมโยงการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนกับการเมืองทั้งในระดับโครงสร้าง ระดับองค์กรเคลื่อนไหว และระดับปัจเจกบุคคล ขอบเขตและแนวทางการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้จึงแตกแขนงอย่างกว้างขวางและเชื่อมโยงระดับการวิเคราะห์ที่หลากหลายดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ข้างต้น เช่น การศึกษาเครือข่ายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การศึกษาการเปลี่ยนผ่านและพัฒนาประชาธิปไตย การศึกษาการดำรงอยู่ของระบอบเผด็จการ การศึกษาความรุนแรงทางการเมือง การศึกษาชุมนุมประท้วง การศึกษาความสัมพันธ์กับสถาบันการเมืองต่าง ๆ การศึกษาการปราบปรามของรัฐ การศึกษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของการเมืองเรื่องการต่อสู้ การศึกษาการแพร่กระจายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างประเทศ และการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองในโลกออนไลน์ เป็นต้น ในส่วนนี้ ผู้เขียนอาจไม่สามารถอธิบายขอบเขตและแนวทางการศึกษาดังกล่าวได้ครอบคลุมทุกหัวข้อ แต่ผู้เขียนจะสรุปแนวทางการศึกษาของการเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นกรอบใหญ่โดยนำตัวขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นตัวตั้ง เพื่อได้ง่ายต่อการทำความเข้าใจถึงการนำแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ไปประยุกต์และพัฒนาการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นหลักใดบ้าง โดยแบ่งพิจารณาเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

หนึ่ง แนวทางการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เป็นแนวการศึกษาของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้แบบดั้งเดิม ซึ่งศึกษาประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งและการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง วิธีการศึกษามักเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative studies) ปრაกฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ และใช้การวิเคราะห์เหตุการณ์ความขัดแย้ง (Contentious event analysis) แนวทางการศึกษานี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure) และตัวแบบกระบวนการทางการเมือง (Political process model) เพื่อวิเคราะห์บริบทหรือสภาพแวดล้อมทางการเมืองและปฏิสัมพันธ์

ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับการเมืองที่นำไปสู่การอธิบายเงื่อนไขหรือสาเหตุของการเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการทางสังคมและการเมือง (Tarrow, 1996) ตัวอย่างงานที่ศึกษาตามแนวทางการศึกษาแบบดั้งเดิม เช่น Tilly ศึกษาประวัติศาสตร์พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของการแสดงออกซึ่งความขัดแย้ง (Repertoire of contention) ของประชาชนในบริเตนใหญ่ โดยเปรียบเทียบช่วงก่อนและหลังศตวรรษที่ 19 (Tilly, 1995) งานของ Perry ได้ศึกษาประวัติศาสตร์แรงงานของเชียงไฮ้ โดยเน้นวิเคราะห์เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและการประท้วงหยุดงานของกลุ่มแรงงานในเชียงไฮ้ (Perry, 1993) และงานของ Kriesi และคณะ ได้ศึกษาปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่กับการเมืองเชิงสถาบันในยุโรปตะวันตกช่วงทศวรรษที่ 1980 (Kriesi et al., 1995)

สอง แนวทางการศึกษาพลวัตหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แนวทางการศึกษานี้พัฒนาจากข้อวิพากษ์ของแนวทางวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้แบบดั้งเดิม งานในกลุ่มที่สองเน้นศึกษาและวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งเพื่ออธิบายความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงในการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างงานในกลุ่มที่สอง เช่น งานศึกษาของ Alimi, Demetriou and Bosi ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบรุนแรงหรือสุดโต่ง (Radicalization process) ของขบวนการก่อการร้ายที่มีพฤติกรรมหรือการแสดงออกแบบสุดโต่ง (Alimi, Demetriou, & Bosi, 2015) อีกตัวอย่างจากงานของ Kalyvas ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของแหล่งที่มาและรูปแบบของความรุนแรงทางการเมืองในสงครามกลางเมืองเพื่ออธิบายกลไกของสงครามกลางเมือง (Kalyvas, 2003) นอกจากนี้ ผู้เขียนพบว่างานศึกษาเกี่ยวกับการเมืองไทยที่นำกรอบการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้และกลไกกระบวนการของความขัดแย้งมาศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยตรงยังมีไม่มากนัก หนึ่งในงานที่พบ คือ งานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของเอกพลณัฐ ญัฐพัถนันท์ ซึ่งใช้กรอบการวิเคราะห์กลไกและกระบวนการของความขัดแย้งเพื่อศึกษาการก่อตัวและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวเสื้อแดง และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวเสื้อแดง รัฐ และขบวนการเคลื่อนไหวได้กลับ (Counter-movements) (Nuttapattananun, 2013a; Nuttapattananun, 2013b)

สาม แนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับสถาบันทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง ตุลาการ เป็นต้น การเมืองเรื่องการต่อสู้ให้ความสำคัญต่อปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ทั้งในระบบการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวเองที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหวต่อสู้ได้ ทั้งนี้มีงานจำนวนหนึ่งที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองที่ยกระดับสู่การจัดตั้งพรรคการเมืองและเข้าไปสู่การต่อสู้ในการเมืองเชิงสถาบันแทนการต่อสู้บนท้องถนน (Kitschelt, 1993; Kriesi, 2015; Porta et al., 2017) แต่ Tarrow (2015, pp. 94–95) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าไม่ใช่ทุกขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่สามารถเปลี่ยนสู่การเป็นพรรคการเมืองได้ แต่ความสัมพันธ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองกับพรรคการเมืองอาจอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ในขณะที่งานศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองกับตุลาการอาจจะมีจำนวนไม่มากนัก งานศึกษาของความสัมพันธ์นี้จะพิจารณาตุลาการหรือระบบกฎหมายในฐานะช่องทางหรือเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย และศึกษาบทบาทของนักกฎหมายต่อการระดมการเคลื่อนไหว (Tarrow, 2015, p. 95)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาการเมืองไทยพบว่ามีงานจำนวนไม่มากนักที่ใช้แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวการเมืองกับสถาบันการเมือง อาทิ นักการเมืองและพรรคการเมือง ผู้เขียนพบว่าที่น่าสนใจที่ศึกษาต่อประเด็นดังกล่าวจากงานของ Aim Sinpeng ที่ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ของไทยในช่วงระหว่างปี 1992–2010 โดยชี้ถึงความสัมพันธ์และบทบาทของผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองและนักการเมืองหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพบว่าการลงมาเคลื่อนไหวบนท้องถนนเป็นยุทธศาสตร์เพื่อสร้างอำนาจต่อรองผลประโยชน์ควบคู่กับอำนาจในฝ่ายนิติบัญญัติ (Sinpeng, 2011) และงานศึกษาอีกชิ้นได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับการร่วมมือของพรรคการเมือง โดยเปรียบเทียบขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเสื้อเหลืองและเสื้อแดงในช่วงปี 2005–2011 เพื่อสำรวจพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการต่อสู้ทางการเมืองโดยใช้ยุทธศาสตร์นอกระบบสภา (Sinpeng, 2014)

สี่ แนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ของเครือข่ายและพันธมิตรภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง แนวทางการศึกษากลุ่มนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงและกลุ่มก่อนภายในขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อวิเคราะห์การคงอยู่และถดถอยของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเรื่องความขัดแย้งของอัตลักษณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับอัตลักษณ์ทางการเมืองที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการระดมการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Heaney & Rojas, 2015) หรือประเด็นเรื่องความแตกแยกภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อการคงอยู่หรือถดถอยของขบวนการต่อสู้ ความแตกแยกภายในขบวนการเคลื่อนไหวมักเป็นผลจากการต่อสู้ภายในของกลุ่มก่อนหรือฝ่ายต่าง ๆ เช่น กลุ่มหัวรุนแรง กลุ่มทางสายกลาง เป็นต้น นอกจากนี้ ปัญหาความแตกแยกภายในขบวนการเคลื่อนไหวยังเกิดขึ้นได้จากฝ่ายที่สาม หรือรัฐเองที่เข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานของขบวนการ (Tarrow, 2015, p. 93) งานของ Gupta ศึกษาความแตกแยกภายในขบวนการเคลื่อนไหวและพบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มก่อนต่าง ๆ และรัฐส่งผลสำคัญต่อการสนับสนุนหรือทำลายความเข้มแข็งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองได้ (as cited in Tarrow, 2015, pp. 93–94)⁷ นอกจากนี้ ในงานศึกษาการเมืองไทยพบว่างานที่ศึกษาเครือข่ายภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น งานของ นฤมล ทับจุมพล ซึ่งศึกษาเครือข่ายทางการเมืองเปรียบเทียบระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวของเสื้อเหลืองและเสื้อแดง โดยให้ความสนใจกำเนิดของเครือข่ายทางการเมือง การรับรู้ทางการเมืองและการจัดสร้างองค์กรและยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมือง (Thabchumpon, 2016)⁸

⁷ “The radical flank effect” ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดจากการแบ่งแยกภายในขบวนการเคลื่อนไหวระหว่างกลุ่มสายกลางและกลุ่มสุดโต่ง แม้ว่ากลุ่มเหล่านี้จะมีเป้าหมายในการเรียกร้องร่วมกัน แต่วิธีการหรือยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวอาจแตกต่างกัน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองกลุ่มอาจส่งผลทั้งทางบวกและลบต่อการเปลี่ยนแปลงของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองและผลลัพธ์ของการเคลื่อนไหวต่อสู้

⁸ แม้งานชิ้นนี้จะไม่ได้นำกรอบแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้มาใช้โดยตรง แต่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นหนึ่งในงานศึกษาเกี่ยวกับขบวนการทางสังคมและการเมืองไม่กี่ชิ้นที่สนใจเครือข่ายภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองและพยายามชี้ให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในเครือข่ายที่ส่งผลต่อเคลื่อนไหวต่อสู้ในช่วงทศวรรษที่ 2550

ห้า แนวทางการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม รัฐเป็นตัวแสดงหลักในฐานะผู้มีอำนาจปกครองที่มักถูกท้าทายจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง ในด้านหนึ่ง ผู้ที่ศึกษารัฐในการเมืองเรื่องการต่อสู้จะพิจารณารัฐเป็นโครงสร้างและบริบททางการเมือง ซึ่งจะสนใจศึกษาความสัมพันธ์ของการต่อสู้เคลื่อนไหวกับรูปแบบระบอบการเมืองในฐานะโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่สามารถส่งผลต่อการระดมการเคลื่อนไหวได้ (Tarrow, 2011; Tilly & Tarrow, 2015; McAdam & Tarrow, 2019) ในอีกด้านหนึ่ง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนมักศึกษาการกระทำหรือแสดงออกของรัฐที่อาจมีส่วนช่วยสนับสนุนหรือทำลายการเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชน เช่น การอำนวยความสะดวก (Facilitation) และการปราบปราม (Repression) ในฐานะเป็นโอกาสและภัยคุกคามทางการเมืองที่มีต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการกระทำรวมหมู่ (Tilly, 1978) ทั้งนี้ การปราบปรามโดยรัฐ (State Repression) มักถูกมองเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการของความขัดแย้งในการเมืองเรื่องการต่อสู้งานศึกษาในกลุ่มนี้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจำนวนไม่น้อยที่สนใจศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการปราบปรามโดยรัฐ การระดมการเคลื่อนไหว และความขัดแย้งรวมทั้งศึกษาผลกระทบของการใช้กำลังปราบปรามโดยรัฐที่ส่งผลต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Lichbach, 1987; Goldstone, 2003; Boudreau, 2004; Kriesi, 2004; Boykoff, 2007; Davenport, 2007; Davenport, 2009; Tarrow, 2011)

บทสรุป: ภาพรวมและทิศทางการก้าวต่อไปของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้กับการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ในบทสรุปนี้ ผู้เขียนต้องการชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้เป็นแนวคิดในการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของคนธรรมดาและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ต่อสู้กับอำนาจรัฐหรือผู้ปกครอง และแนวคิดดังกล่าวยังคงเป็นแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในปัจจุบัน แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้วางอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง การแสดงออกรวมหมู่ และความขัดแย้งซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่รวมการอธิบายของการเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ และกลายเป็นแนวทางการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ได้รับความสนใจจากผู้ที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทาง

สังคมกับการเมือง เนื่องจากหากพิจารณาตั้งแต่นิยามความหมายและพัฒนาการแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้จะเห็นว่าการเมืองเรื่องการต่อสู้ทำให้การศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนไม่ใช่เรื่องการศึกษาการเมืองที่เกิดขึ้นเฉพาะบนท้องถนนอีกต่อไป แต่แนวคิดดังกล่าวนี้ได้ขยายขอบเขตการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจากท้องถนนสู่การเมืองเชิงสถาบัน การแบ่งแยกพื้นที่ทางการเมืองระหว่างการเมืองเชิงสถาบันและการเมืองที่ไม่ใช่สถาบันอาจไม่เหมาะสมนักในการทำความเข้าใจการเมืองของประชาชน เนื่องจากนอกจากจะผลักให้ประชาชนในฐานะตัวแสดงทางการเมืองออกจากอำนาจและพื้นที่ทางการเมืองแล้ว ยังลดทอนความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและรัฐที่เกิดขึ้นในระหว่างการต่อสู้ทางการเมืองด้วย

จุดเด่นของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ คือ ความพยายามพัฒนาการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเป็นระบบ การให้ความสำคัญต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองกับตัวแสดงอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถาบันการเมือง และเน้นทำความเข้าใจกลไกและกระบวนการของความขัดแย้งอันเป็นส่วนสำคัญต่อการอธิบายลำดับขั้นการเปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ของการต่อสู้ทางการเมือง Tarrow กล่าวว่าการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ถือว่าเป็นสาขาวิชาที่ต้องอาศัยความรู้จากศาสตร์แขนงต่าง ๆ (Interdisciplinary) ในสังคมศาสตร์อย่างมากต่อการอธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองของประชาชน เนื่องจากการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้ขยายความสนใจในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างจากแนวทางเดิมทั้งเรื่องพื้นที่การแสดงออกและปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองทั้งในและนอกสภา สนใจศึกษาเหตุการณ์และเส้นทางของการต่อสู้ทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองที่ซับซ้อน รวมถึงปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่เกิดในการเคลื่อนไหวต่อสู้นั้น สนใจปรากฏการณ์การเมืองเรื่องการต่อสู้ในประเทศโลกที่สามและประเทศอดีตสังคมนิยม ตลอดจนขยายความสนใจศึกษาความขัดแย้งในประเด็นชาตินิยม สงครามกลางเมือง การก่อการร้าย และความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์อีกด้วย (Tarrow, 2012, p.17)

แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่พัฒนาขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 จนถึงปัจจุบัน ยังคงมีพลวัตทางแนวคิดทฤษฎีและวิธีหรือแนวทางการศึกษาปรากฏการณ์ความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมืองอย่างไม่หยุดนิ่ง ด้วยความสนใจจากนักวิชาการและนักศึกษาด้านขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แสวงหาคำอธิบายและเข้าใจปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงของการต่อสู้และความขัดแย้งทางสังคมการเมือง

ที่ยังคงดำเนินอยู่ทำให้แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้สิทธิวิพากษ์และได้รับการพัฒนา มุมมองใหม่ ๆ จากการวิเคราะห์ที่เน้นความสำคัญของโครงสร้างโอกาสทางการเมือง และกระบวนการทางการเมืองสู่ความพยายามหาคำอธิบายอย่างเป็นเหตุเป็นผลของการแสดงออกหรือการกระทำรวมหมู่ของผู้คนให้มากขึ้น โดยพัฒนากรอบ การวิเคราะห์ทฤษฎีและกระบวนการของการเมืองเรื่องการต่อสู้เพื่อใช้ศึกษาเปรียบเทียบ และทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของการเมืองเรื่องการต่อสู้ในที่ต่าง ๆ อย่างไร ก็ตาม แม้กรอบการวิเคราะห์ทฤษฎีและกระบวนการในการเมืองเรื่องการต่อสู้จะทำให้ เกิดความเชื่อมโยงระดับการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างองค์กรและระดับปัจเจกบุคคล เข้าด้วยกัน แต่นักวิชาการและผู้ศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ก็ยังคงมองว่าการศึกษา การเมืองเรื่องการต่อสู้ในยุคใหม่ควรเพิ่มมิติการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรมและการให้ คุณค่าความหมายของตัวแสดงที่อยู่ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ให้มากขึ้น

แม้ว่าตัวอย่างการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ต่าง ๆ ที่นำเสนอในบทความนี้ จะเน้นปรากฏการณ์การเมืองเรื่องการต่อสู้ที่เกิดขึ้นในภายหลังรัฐเป็นส่วนใหญ่ และขอบเขตของบทความนี้ไม่อาจครอบคลุมถึงการเมืองเรื่องการต่อสู้ในระดับข้าม พรมแดนรัฐและในโลกออนไลน์ แต่ไม่ได้หมายความว่าการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่เกิดขึ้น ในระดับข้ามพรมแดนรัฐและในโลกออนไลน์จะไม่สำคัญหรือไม่สามารถศึกษาด้วย แนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้ ทั้งสองประเด็นนี้ยังถือเป็นโอกาสและความท้าทาย ในการพัฒนาทั้งแนวคิดและแนวทางการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ เนื่องจากช่วง ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1990 ถึงศตวรรษที่ 21 มีปรากฏการณ์และประเด็นการ เคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนที่แผ่กระจายในลักษณะข้ามรัฐมากขึ้น เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ (Climate change movements) ขบวนการเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชน (Human Right movements) การเคลื่อนไหวต่อต้านสงคราม (Antiwar movements) ขบวนการเคลื่อนไหวขับไล่ ผู้นำเผด็จการในตะวันออกกลาง (Arab Spring) และในเอเชีย (Milk Tea Alliance movements) ขบวนการเคลื่อนไหวเฟมินิสต์และสิทธิผู้หญิง (Feminist and women right movements) เป็นต้น การศึกษาการเมืองการเคลื่อนไหวต่อสู้และขบวนการเคลื่อนไหว ทางสังคมที่เกิดขึ้นในระดับเหนือรัฐหรือข้ามพรมแดน (Transnational activism) มักสนใจศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในระดับ ท้องถิ่นและระดับโลก จากมุมมองของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้ สิ่งที่ขาดหายไป จากการศึกษานี้ คือ การวิเคราะห์ระดับปัจเจกบุคคล เช่น นักกิจกรรม ผู้สนับสนุน

ขบวนการเคลื่อนไหว ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนผ่านการต่อสู้จากท้องถนนสู่ระดับโลก (Tarrow, 2012) ซึ่งงานศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ที่เชื่อมโยงการวิเคราะห์จากระดับท้องถนนสู่ระดับโลกยังคงเป็นประเด็นที่ต้องการการศึกษาเพิ่มในอนาคต

นอกจากนี้ ด้วยอิทธิพลของเทคโนโลยีการสื่อสารได้ทำให้เกิดการระดมการเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชนรูปแบบใหม่ เช่น การเคลื่อนไหวแฟลชม็อบ (Flash mob) การเคลื่อนไหวแบบไร้ผู้นำ (Leaderless mob) และขยายพื้นที่การต่อสู้จากท้องถนนสู่พื้นที่โลกเสมือนหรือโลกออนไลน์ (Cyberspace) ตัวอย่างเช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมในการเลือกตั้ง (Bersih Rally) ในมาเลเซียในช่วงปี 2007–2016 การลุกฮือของคนรุ่นใหม่ฮ่องกงต่อต้านอำนาจเผด็จการจีน (The Umbrella Revolution) ในปี 2014 การเคลื่อนไหวต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาล (The Candlelight movement) ในเกาหลีใต้ในช่วงปี 2016–2018 การเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมแก่คนผิวสี #BlackLivesMatter ในสหรัฐอเมริกา การเคลื่อนไหวของเยาวชนต่อต้านเผด็จการในไทยช่วงปี 2020 หรือแม้แต่ปรากฏการณ์การชุมนุมประท้วงของประชาชนขับไล่ผู้นำและเรียกร้องต่อแนวทางการทำงานของรัฐบาลภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส 19 (Covid-19) ที่เกิดขึ้นทั่วโลกตั้งแต่ปี 2020 เป็นต้น

ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นและได้ดึงดูดความสนใจของนักวิชาการและนักศึกษาที่ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมให้ตั้งคำถามต่อความสามารถของแนวคิดการเมืองเรื่องการต่อสู้และพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์การเมืองเรื่องการต่อสู้ในบริบทใหม่ ๆ การเคลื่อนไหวต่อสู้ในโลกออนไลน์ (Digital activism) เป็นประเด็นการศึกษาที่กำลังได้รับความสนใจในวงการศึกษามหาวิทยาลัยเคลื่อนไหวทางสังคม เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างอินเทอร์เน็ต (The Internet) และโซเชียลมีเดีย (Social media) เปลี่ยนรูปแบบและพื้นที่การต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการระดมการเคลื่อนไหวของประชาชน และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (Howard & Hussain, 2013; Mosca, 2014; Castells, 2015; Weidmann & Rod, 2019) อย่างไรก็ตาม สำหรับการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ในโลกออนไลน์ยังคงให้ความสำคัญต่อการทำความเข้าใจกลไกและกระบวนการของความขัดแย้ง ตัวอย่างเช่น การศึกษาบทบาทเทคโนโลยีการสื่อสารในกระบวนการระดมการเคลื่อนไหวทำให้เกิดการกระทำรวมหมู่ได้อย่างไร สื่อออนไลน์กลายเป็น

กลไกในการยกระดับการมีส่วนร่วมและทำให้เกิดการกระทำรวมหมู่ผ่านการสื่อสาร สร้างคุณค่าและขยายเครือข่ายผ่านการสื่อสารเรื่องราวส่วนบุคคลโดยไม่จำเป็นต้องมีกลไกนายหน้า (Brokerage) ดังที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวต่อสู้บนท้องถนน (Bennett & Segerberg, 2013) หรือการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในการเมืองเรื่องการต่อสู้บนโลกออนไลน์ ทำให้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์กลายเป็นพื้นที่ต่อสู้และสร้างวัฒนธรรมต่อต้านกับอำนาจรัฐบาลเผด็จการที่เชื่อมโยงเครือข่ายการเคลื่อนไหวต่อต้านเผด็จการผ่านปฏิสัมพันธ์บนโลกออนไลน์ของผู้คนในชีวิตประจำวัน (Zayani, 2015) ประเด็นการศึกษาการเมืองเรื่องการต่อสู้ทั้งในระดับข้ามรัฐและในโลกออนไลน์เหล่านี้เป็นตัวอย่างของโอกาสและความท้าทายที่รอให้นักวิชาการและนักศึกษาผู้สนใจปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมและการต่อสู้ทางการเมืองได้ต่อยอดและเปิดประเด็นใหม่ ๆ ให้แก่การศึกษาของการเมืองเรื่องการต่อสู้ได้ไม่รู้จักจบ

References

- Alimi, E. Y., Demetriou, C., & Bosi, L. (2015). *The dynamics of radicalization: A relational comparative perspective*. New York: Oxford University Press.
- Aslanidis, P. (2015). *Occupy populism: Social movements of the great recession in comparative perspective* (Doctoral dissertation). Macedonia: University of Macedonia. Retrieved from https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/18750/2/AslanidisParis_PhD2015.pdf
- Benford, R. D. (1997). An insider's critique of the social movement framing perspective. *Sociological Inquiry*, 67(4), 409–430.
- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2013). *The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bergstrand, K. (2014). The mobilizing power of grievances: Applying loss aversion and omission bias to social movements. *Mobilization: An International Quarterly*, 19(2), 123–142.
- Boudrea, V. (2004). *Resisting dictatorship: Repression and protest in Southeast Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Boykoff, J. (2007). Limiting dissent: The mechanisms of state repression in the USA. *Social Movement Studies*, 6(3), 281–310.
- Castell, M. (2015). *Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age* (2nd ed.). Cambridge: Polity Press.
- Cambridge Dictionary. (n.d.). ‘Contentious’. Retrieved May 28, 2021, from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/contentious>
- Davenport, C. (2007). State repression and political order. *Annual Review of Political Science*, 10, 1–23. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.101405.143216>
- Davenport, C. (2009). Regimes, repertoires and state repression. *Swiss Political Science Review*, 15(2), 377–385. <https://doi.org/10.1002/j.1662-6370.2009.tb00138.x>
- Fu, D. (2017). *Mobilizing without the masses: Control and contention in China*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fu, D., & Simmons, E. S. (2021). Ethnographic approaches to contentious politics: The what, how, and why *Comparative Political Studies*, 54(10), 1695–1721. <https://doi.org/10.1177/00104140211025544>
- Gamson, W., & Meyer, D. (1996). Framing political opportunity. In D. McAdam, J. McCarthy, & M. Zald (Eds.), *Comparative perspective on social movements* (pp.275–290). Cambridge: Cambridge University Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
- Goldstone, J. A. (Ed.). (2003). *State, parties, and social movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goodwin, J., & Jasper, J. (1999). Caught in a winding, snarling vine: The structural bias of political process theory. *Sociological Forum*, 14(1), 27–54.
- Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton: Princeton University Press.
- Heaney, M. T., & Rojas, F. (2015). *Party in the street: The antiwar movement and the democratic party after 9/11*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Howard, P., & Hussain, M. (2013). *Democracy's fourth wave?: Digital media and the Arab Spring*. New York: Oxford University Press.
- Jenkins, C. J. (1983). Resource mobilization theory and the study of social movements. *Annual Review of Sociology*, 9, 527–553.
- Kalyvas, S. N. (2003). The ontology of political violence: Action and identity in civil wars. *Perspective on Politics*, 1(3), 475–494.
- Kitschelt, H. (1993). Social movements, political parties, and democratic theory. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 85, 13–29.
- Kriesi, H., Koopmans, R., Duyvendak, J. W., & Giugni, M. G. (1995). *New social movements in Western Europe: A comparative analysis*. London: University of Minnesota Press.
- Kriesi, H. (2004). Political context and opportunity. In D. Snow, S. Soule, H. Kriesi, & H. McCammon (Eds.), *The wiley blackwell companion to social movements* (pp. 67–90). Malden/Oxford: Blackwell Publishing.
- Kriesi, H. (2015). Party systems, electoral systems, and social movements. In D. Porta & M. Diani (Eds.), *The oxford handbook of social movements* (pp. 667–680). Oxford: Oxford University Press.
- Lichbach, M. I. (1987). Deterrence or escalation?: The puzzle of aggregate studies of repression and dissent, *Journal of Conflict Resolution*, 31(2), 266–297.
- Lichbach, M. I. (1998). Contending theories of contentious politics and the structure–action problem of social order. *Annual Review of Political Science*, 1, 401–424. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.1.1.401>
- Lim, T. (2016). *Doing comparative politics: An introduction to approaches and issue* (3rd ed.). London: Lynne Rienner Publishers.
- McAdam, D. (1982). *Political process and the development of black insurgency 1930–1970*. Chicago: University of Chicago Press.
- McAdam, D., McCarthy, J. & Zald, M. (1996). *Comparative perspective on social movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McAdam, D., Tarrow, S., & Tilly, C. (2001). *Dynamics of contention*. Cambridge: Cambridge University Press.

- McAdam, D. & Tarrow, S. (2019). The Political context of social movements. In D. Snow, S. Soule, H. Kriesi, & H. McCammon (Eds.), *The wiley blackwell companion to social movements* (pp. 19–42). Malden/Oxford: Blackwell Publishing.
- McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (1977). Resource mobilization and social movements: A partial theory. *American Journal of Sociology*, 82(6), 1212–1241. <https://doi.org/10.1086/226464>
- Melucci, A. (1988). Getting involved: Identity and mobilization in social movements. In B. Klandermans, H. Kriesi, & S. Tarrow (Eds.), *From structure to action: Comparing social movement research across cultures* (pp. 329–348). Greenwich: JAI Press.
- Mosca, L. (2014). Bringing communication back in: Social movements and media. In C. Padovani & A. Calabrese (Eds.), *Communication rights and social justice: Historical accounts of transnational mobilizations* (pp. 219–233). The United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Nuttapattanan, E. (2013a). *Interactions between state, movement and countermovement: The case study of the red shirts' political movement from 2006–2010* (Doctoral dissertation). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai].
- Nuttapattanan, E. (2013b). Interactions between state, movement and countermovement: The international literatures in the tradition of social and political movements studies (the primary survey). *Journal of Social Science Chiang Mai University*, 9(2), 7–60. [in Thai].
- Oberschall, A. (1973). *Social conflict and social movements*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Olson, M. (1971). *The logic of collective action: Public goods and the theory of groups*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ostrom, E. (1998). A behavioral approach to the rational choice theory of collective action presidential address, American Political Science Association, 1997. *The American Political Science Review*, 92(1), 1–22.

- Oxford Learner's Dictionary. (n.d.). 'Contentious'. Retrieved May 28, 2021, from <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/contentious?q=contentious>
- Perry, E. J. (1993). *Shanghai on strike: The politics of Chinese labor*. Stanford: Stanford University Press.
- Popkin, S. L. (1979). *The rational peasant: The political economy of rural society in Vietnam*. Berkeley: University of California Press.
- Porta, D. (2014). *Mobilizing for democracy: Comparing 1989 and 2011*. Oxford: Oxford University Press.
- Porta, D., & Diani, M. (2015). Introduction: The field of social movement studies. In Porta, D., & Diani, M. (Eds.), *The oxford handbook of social movements* (pp. 1–27). Oxford: Oxford University Press.
- Porta, D., Fernandez, J., Kouki, H., & Mosca, L. (2017). *Movement parties against austerity*. Cambridge: John Wiley & Sons.
- Rossi, F. & Porta, D. (2015). Mobilizing for democracy: Social movements in democratization processes. In B. Klandermans & C. V. Stralen (Eds.), *Movements in times of democratic transition* (pp. 9–33). Philadelphia: Temple University Press.
- Sinpeng, A. (2011). From assembly to streets: Contentious politics in Thailand (1992–2010). *Rian Thai: International Journal of Thai Studies*, 4, 1–25
- Sinpeng, A. (2014). Party–social movement coalition in Thailand's political conflict (2005–2011). In P. Liamputtong (Ed.), *Contemporary socio–cultural and political perspectives in Thailand* (pp. 157–168). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Slater, D. (2010). *Ordering power: Contentious politics and authoritarian leviathans in Southeast Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smelser, N. (1962). *Theory of collective behavior*. New York: The Free Press.
- Snow, D. A., & Benford, R. D. (1988). Ideology, frame resonance, and participant mobilization. *International Social Movement Research*, 1, 197–217.
- Swidler, A. (1986). Culture in action: Symbols and strategies. *American Sociological Review*, 51(2), 273–286.

- Tarrow, S. (1994). *Power in movement, collective action and politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (1996). Social movements in contentious politics: A review article. *American Political Science Review*, 90(4), 847–883.
- Tarrow, S. (2001). Transnational politics: Contention and institutions in international politics. *Annual Review of Political Science*, 4, 1–20.
- Tarrow, S. (2011). *Power in movement: Social movements and contentious politics* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (2012). *Strangers at the gates: Movements and states in contentious politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (2013). *The language of contention: Revolutions in words, 1688–2021*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (2015). Contentious politics. In D. Porta & M. Diani (Eds.), *The oxford handbook of social movements* (pp. 86–107). Oxford: Oxford University Press.
- Thabchumpon, N. (2016). Contending political networks: A study of the yellow shirts and red shirts in Thailand's politics. *Southeast Asian Studies*, 5(1), 93–113.
- Tilly, C. (1978). *From mobilization to revolution*. Reading, MA: Addison–Wesley.
- Tilly, C. (1995). *Popular contention in Great Britain, 1758–1834*. Cambridge: Harvard University Press.
- Tilly, C. (2001). Mechanisms in political processes. *Annual Review of Political Science*, 4, 21–41.
- Tilly, C. (2003). *The politics of collective violence*. New York: Cambridge University Press.
- Tilly, C. (2004). *Social movements 1768–2004*. Boulder–London: Paradigm publishers.
- Tilly, C. (2006). *Regimes and repertoires*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Tilly, C. (2008). *Contentious performances*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Tilly, C. & Tarrow, S. (2015). *Contentious politics* (2nd ed.). New York: Oxford University Press.
- Turner, R. H., & Killian, L. M. (1957). *Collective behavior*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Weidmann, N., & Rod, E. (2019). *The Internet and political protest in autocracies*. New York: Oxford University Press.
- Zayani, M. (2015). *Networked publics and digital contention: The politics of everyday life in Tunisia*. New York: Oxford University Press.